سنڌي

سِنڌُو پارَتِي

درجو اَٺون

شڪشڻ کاتي جو منظور ڪيل نمبر : پر.ش.س ٠٩- ٢٠٠٨
منظوري ٥٠٥ (١٠) ٦٠ - تاريخ ٢٠٠٨-١٢-٢٩

سِنڌوُ پارَتيِ

سنڌيِ

درجو آٺون

نالو ______________

اسڪول ______________

درجو ______ پارٽ ______

٢٠٠٩

مهاراشٽر راجيه پائيه پستڪ نرمتي وَ ايياس ڪرم سنشوڌن منڊل، پڻي.

پهريون ڇاپو : ٢٠٠٩	**©مهاراشٽر راجيه پاٺيه پستڪ نرمتي ۽ اڀياس ڪرم سنشوڌن منڊل، پڻي ٤١١٠٠٤.** مهاراشٽر راجيه پاٺيه پستڪ نرمتي ۽ اڀياس ڪرم سنشوڌن منڊل وٽ هن ڪتاب جا سڀ حق واسطا محفوظ رهندا. هن ڪتاب مان ڪوبه ٽڪر ڊائريڪٽر، مهاراشٽر راجيه پاٺيه پستڪ نرمتي ۽ اڀياس ڪرم سنشوڌن منڊل جي لکيت ۾ منظوريءَ کانسواءِ ڪڍي نٿو سگهي.
سنڌي ڀاشا سمتي : (نينڊ ڏنل)	ڊاڪٽر ديال آشا ڊاڪٽر ٻلديو مٽلاڻي شري راجڪمار موهناڻي شري دامودار لعلواڻي شري رميش آهوجا شريمتي ميران گدواڻي شريمتي ڪومل جاني شري شوڪمار ڪتري
سنيوجڪ (نينڊ ڏيندڙ)	شري ناگراڻي وجيه تلوڪچند (وشيش اڌڪاري سنڌي) مهاراشٽر راجيه پاٺيه پستڪ منڊل، پڻي.
چترڪار	شري بالڪرشن، اُلهاسنگر
ٽائيپ سيٽنگ :	پي - وي پرنٽنگ ائنڊ پبليڪشن اُلهاسنگر.
نرمتي	شري سنجيه ڪامبلي، نرمتي اَڌڪاري شري سنديپ آسگانوڪر، سهايڪ اَڌڪاري
سنيوجڪ :	شري وجيه تلوڪچند ناگراڻي (وشيش اڌڪاري سنڌي)
ڪاغذ :	٦٠، جي. ايس. ايم ڪريم ووهه
پرڪاشڪ :	شري وويڪ. يو. گوساوي ڪنٽرولر، مهاراشٽر راجيه پاٺيه پستڪ نرمتي منڊل، پرڀاديوي، ممبئي - ٢٥.
ڇپيندڙ :	VIJAY PRINTING PRESS Mumbai - 400 013
ڇپائي آرڊر :	N/Tech/2009-10/ 4000.

ڀارت جو سنوڌان

مُهاڳ

اَسين ڀارت جا لوڪ، ڀارت کي هڪُ مُڪمل طور
خود مُختيارُ سماجوادي سَرو-ڌرم-سَم-ڀاوَ وادو
لوڪشاهي گڻراڄيہ بڻائڻ لاءِ گنڀيرتا سان فيصلو
ڪري ۽ اُنهيءَ جي سڀني ناگرڪن کي،
سماجڪ، آرٿڪ ۽ راڄنيتڪ نياءُ،
ويچار، اظهار، وشواس، شرڌا ۽ اُپاسنا جي آزادي،
درجي ۽ موقعي جي سمانتا،
خاطريءَ سان حاصل ڪرائڻ لاءِ
۽ اُنهن سڀني ۾ شخصي شَوَمان ۽ راشٽر جي
ايڪتا توڙي اَکنڊتا جي خاطري ڏيندڙُ ڀائيچارو
وڌائڻ لاءِ
اسانجي هن سنوڌان سڀا ۾
اَڄ تاريخ ڇويهين نومبر، ١٩٤٩ع جي ڏينهن،
هن ذريعي هيءُ سنوڌان سويڪار ڪري، اُن کي
قانون جي روپ ۾ پاڻ کي ارپڻ ڪريون ٿا.

پرتگيا

’ڀارت منهنجو ديش آهي. سڀ ڀارتواسي منهنجا ڀائر ۽ ڀينر آهن.

مونکي پنهنجي ديش لاءِ پيار آهي ۽ مونکي ان جي شاندار ۽ طرح طرح جي ورثي تي گورو آهي. مان سدائين ان جي لائق ٿيڻ جو جتن ڪندو رهندس.

مان پنهنجن مٽن، مائٽن، اُستادن بزرگن جو سنمان ڪندس ۽ هرڪنهن سان فضيلت ڀريو ورتاءُ ڪندس.

مان پرتگيا ٿو ڪريان ته مان ديش ۽ ديشواسين سان سچو رهندس. انهن جي ڪلياڻ ۽ آسودگي ۾ ئي منهنجو سک سمايل آهي.‘

پرستاونا

راشٽريه شڪشا نيتي ٢٠٠٤، موجب مهاراشٽر راجيه پراٿمڪ ۽ ماڌيمڪ شڪشا جو پاٺيه ڪرم تيار ڪيو آهي. سرڪار طرفان منظور ڪيل سنڌي فرسٽ ۽ سيڪنڊ ٻوليءَ جي پاٺيهڪرم جي آڌار تي مهاراشٽر راجيه پاٺيه پستڪ نرمتي ۽ اڀياس ڪرم سنشوڌن منڊل طرفان سلسليوار پهرئين ڪان اٺين ۽ پنجين ڪان اٺين درجي تائين سنڌي ڀاشا جا درسي ڪتاب تيار ڪيا پيا وڃن. اُن موجب اٺين درجي لاءِ سيڪنڊ ڀاشا جو سنڌو ڀارتي (سنيڪت) درسي ڪتاب توهان جي هٿن ۾ ڏيندي اسان کي بيحد خوشي ٿي رهي آهي.

غير سنڌي اسڪول ۾ پڙهندڙ شاگردن لاءِ سيڪنڊ ٻولي سنڌيءَ جي درسي ڪتاب ۾ ٻوليءَ سان واسطو رکندڙ لياقتن ٻڌڻ، ڳالهائڻ ٻولائڻ، پڙهڻ ۽ لکڻ کي اڀياس جو آڌار بڻايو ويو آهي. اِنهن لياقتن تي مدار رکندڙ اڀياس ڏنو ويو آهي. شاگرد انهيءَ جو استعمال ڪاميابيءَ سان ڪري سگهن، انهيءَ لاءِ اهو روايتي نموني ۾ نه ڏيئي عملي نموني ۾ ڏنو ويو آهي. پڙهڻ پاڙهڻ جي ڪاروائي ٻال مرڪزي ۽ مزيدار ٿئي، اهڙو وشال نظريو ڌيان ۾ رکي ڪتاب کي تيار ڪيو ويو آهي.

هن درسي ڪتاب ۾ ڪن سبقن ذريعي مشغوليون ۽ پروجيڪٽ ڏنل آهن، جن ۾ شاگردن کي بهرو وٺڻ جا وجهه ملن ٿا. درسي ڪتاب ۾ عملي ڪم پڻ ڏنو ويو آهي جئين ته شاگرد اُهي استعمال ڪن، ۽ اُن ذريعي وياڪرڻ جي رٿا کي سمجهن. هاڻوڪي ايندڙ وقت جي نرالپ ۽ پسندي شاگردن جي گيان وڌائڻ ۽ وندر جو ذريعو بڻجندي. ڪتاب ۾ شاگردن جي عمر، گرهڻ شڪتي، اڳلي گيان، آزمودن ۽ گهرائي بابت ويچار ڪيو ويو آهي. اِهي ڳالهيون شاگردن جي جگياسا جي ورتيءَ جي پيدا ڪرڻ ۽ اُن جي تسليءَ ڪرڻ ۾ مددگار ٿينديون.

جاچ پڙتال واري موقعي تي ڳُهرايل نقادن جي راين ۽ سجهاون تي سوچ ويچار ڪري ڪتاب کي آخرين روپ ڏنو ويو آهي. هن ڪتاب جي لکڻ، سمپادن ڪاريه ۾ سنڌي ڀاشا جي سڏايل ميمبرن ٻوليءَ جي ماهرن ۽ چترڪار جي ڪيل محنت ۽ اورچائيءَ سان هيءُ ڪتاب تيار ٿيو آهي.

(وويڪ. يو. گوساوي)

ڊائريڪٽر (انچارج)

مهاراشٽر راجيه پاٺيه پستڪ نرمتي
۽ اڀياس ڪرم سنشوڌن منڊل، پڻي ٣٠.

پڻي

تاريخ : ٢٩-١-٢٠٠٩

فهرست

نمبر	سبق جو نالو	ڪوي / ليکڪ	صفحو
١	پرارٿنا (بيت)	ڊاڪٽر ديال آشا	1
٢	ٿوري بچت گهڻي راحت	اندرا پوڄواڻي	4
٣	سچي شيوا	----------	8
٤	ٻڌيءَ ۾ ٻل	جيوت گوگيا	11
٥	بهار (بيت)	----------	15
٦	گهر جي صفائي	----------	17
٧	پاڻي غائب ٿي ويو	هونداراج ٻلواڻي	20
٨	اندرا جي راند	----------	24
٩	آٿت (بيت)	----------	28
١٠	خطُ	----------	30
١١	ڪمپيوٽر جي آتم ڪٿا	نند آنند هندوجا	33
١٢	وڻ پوکيو (بيت)	هوندراج دکايل	38
١٣	مٽيءَ جو ٻورو	----------	41
١٤	بيربل جي سياڻپ	----------	44
١٥	سنڌُ جي سيتا - مارئي	پوپٽي هيرانندڻي	49
١٦	نمرتا (بيت)	منوهر ڳوپالاڻي (گلاب)	52

سبق پهريون

پِرارٿِنا

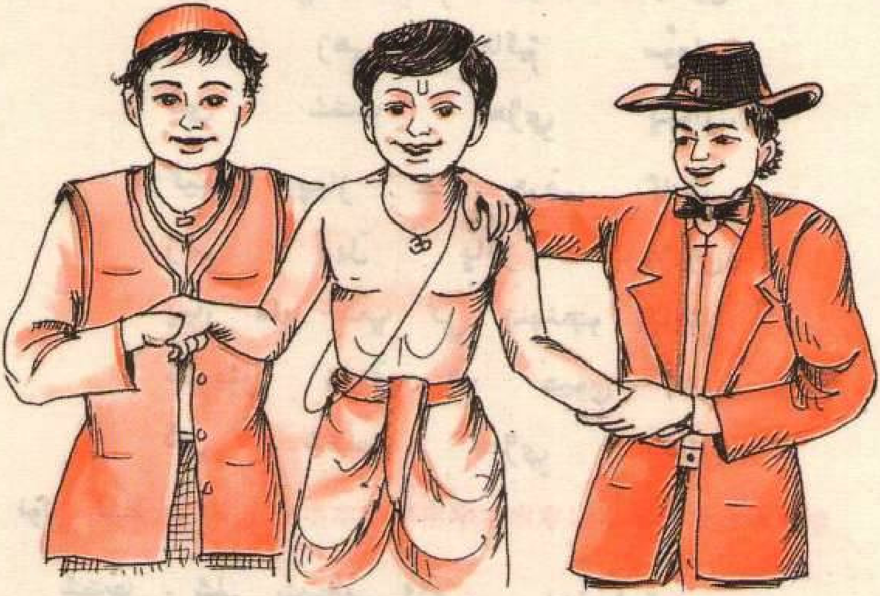

ڏي سُمَتِ اَهڙي ڀڳوان،
ڪِريُون هِندُ جو اُوچو شانُ.

١ - سَچُ ڳالِهايُون، سَچُ وَرِتايُون،
سادو ڪائُون، سادو پايُون،
پَنهنجا اُوچا خيالَ بَڻايُون.
ڪِينَ رَکُون دِلِ ۾ اَيِمانُ،
ڏي سُمَتِ اَهڙي ڀِڳوانَ.

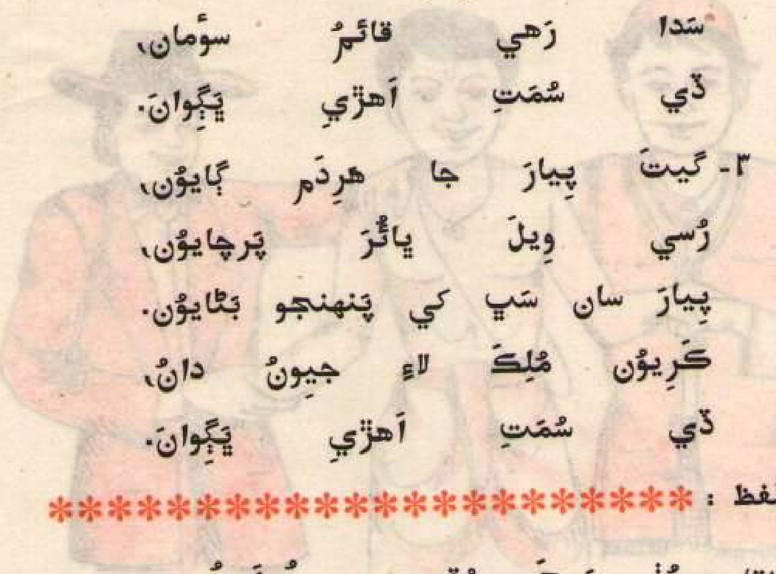

٢- ذاتِ پاتِ جو ڀيدُ مِٽايون،
سڀَ کي پنهنجي ڳلي لڳايون.
سچَ جي هرِدَم جوتِ جڳايون.
سَدا رَهي قائمُ سوَمان،
ڏي سُمَتِ اَهڙي ڀڳِوانَ.

٣- گيتَ پِيارَ جا هرِدَم ڳايون،
رُسي وِيلَ ياڙَ پرچايون،
پِيارَ سان سڀ کي پنهنجو بڻايون.
ڪَرِيون مُلِڪَ لاءِ جيونُ دانُ،
ڏي سُمَتِ اَهڙي ڀڳِوانَ.

نوان لغط :

سُمَتِ - سُٺي سَمجهه، ٻُڌي. ڀيدُ-فَرقُ.
اَيمان - وَڏائي، گهَمَنڊُ. سوَمان- عِزَتَ.
ڳلي لَڳائڻ - پيارُ ڪَرَڻ.

✦ اَڀياسُ ✦

سُوالُ ١- هيٺين جا هِڪَ جُملي ۾ جَوابَ لِکو :-

١- اَسان کي ڪَهڙي جوتِ جڳائِڻُ گُهرجي؟

٢-هردم ڪَهڙا گيتَ ڳائِڻُ گُهرجَنِ؟

٣- مُلِڪَ لاءِ ڇا ڪَرَڻُ گُهرجي؟

سوال ٢- هيٺين سوالن جا ٻن ٽن جملن ۾ جواب لکو:

١- اسان کي ڏيڍوان کان ڪهڙي شمت ڦهرڻ ڦهرجي؟

٢- ذات پات جو ڀيدُ ڪيئن مٽائي سگهبو؟

٣- رُسي ويل ڀائُرَ ڪيئن پرچائي سگهبا؟

سُوالُ ٣- ڏنگيُن مان صحيح لفظ چُونڊي خال ڀريو:

١- ڏي شمت آهڙي ڏيڍوان، ڪريُون .... جو اوُچو شانُ. (هِندُ، سِنڌُ، دُنيا)

٢- پنهنجا .... خِيالَ ٻٽايوُن. (سُنا، اوُچا، مهانُ)

٣- .... جي هردم جوتِ جڳايوُن. (سچ، پيارَ، دَيا)

سوال ۴- بيت مان هم آواز لفظ ڳولهي ڪڍو :

مثال : ڳايون - پرچايون

سوال ۵ - هيٺيون سٽون پوريون ڪريو :

١- ذات پات جو ....

سَدا رَهي قائم سوُمانُ.

٢- گيت پيار جا ....

.... ڪريون ملک لاءِ جيون دان.

سوال ٦ - ڏسو ۽ اکرن ۾ لکو :-

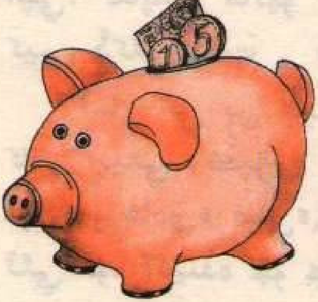

١ ٢ ٣ ۴ ۵

٦ ٧ ٨ ٩ ١٠

***

سبق ڇهون

ٿوري بَچَت گهڻي راحَتَ

سِنڌيءَ ۾ هِڪُ پهاڪو آهي: اُهو ڪي ڪَجي جو مينهَن وَسَندي ڪَمِ اَچي. اِهو سيڪاري ٿو تہ َ پنهنجي ڪَمائيءَ مان ڪُجُهہ بَچائي رَکِجي، جو اوُکيءَ ويلَ ڪَمِ اَچي. لَکاپَتيِ ماڻهوُ بہ جيڪڏهنِ بَچَتِ نَٿو ڪَري تہ َ ڪيسِ ڏُکئي وَقتَ ۾ ڏُکَ ڏِسڻا پَوَنِ ٿا.

اَسان کي ٻنِ قِسمَنِ جا خَرچَ ڪَرڻا پَوَنِ ٿا: پَهرِيون کاڌي پيِتي، ڪَپِڙي لَتي ۽ سامانَ وَغيرهَ تي خرچ ٿِئي ٿو، ٻيو شاديءَ غميءَ، سير سَفَرَ ۽ بيماريءَ تي پڻ خرچ ٿِئي ٿو. آئِندَهَ جو خِيالُ نہ َ رَکندڙُ اِنسانَ ڪان تہ ماڪيءَ

جيِ مَڪِ ۾ سِياٽي آهي، جيڪا پاڻَ لاءِ ماکيِ گڏُ ڪَري رَکَنديِ آهي.

بَچَتِ ڪَرَڻَ مان ڪيترا فائدا آهن. پھريون تہ بَچَتِ سَبَبِ شاديِ غميءَ وقت ماڻھوءَ جو هٿُ تنگ نَٿو ٿئي. ٻيو تہ انسانُ ”ڪَڏهن ٻَريءَ ۾ تہ ڪَڏهن ٻاڪُرَ ۾.“ جيڪَڏهن اوچتو ڏُنڊو بيھِجي وڃي يا ختم ٿي وڃي تہ بَچَتِ ئي ماڻھوءَ کي تڪِليفَ کان بَچائينديِ. ٿيون ٻُڍاپي جي ڪَشٽَنِ کان بَچَڻَ لاءِ بہ بَچايَلُ پئسو ئي هِڪَ قِسمَ جي ڍالَ ثابتُ ٿئي ٿو. چوٿون بَچَتِ ڪَندڙَ ماڻھوءَ ۾ ڪِفايتَ ڪَرَڻُ، پاڻَ تي ضابطو رَکَڻُ ۽ رِٿا مُوجِبُ ڪاروبارُ هلائڻُ وَغيرَہ جا گُڻَ پيدا ٿِين ٿا. جَنھنِ ماڻھوءَ ۾ بَچَتِ ڪَرَڻَ جيِ عادَتَ آهي، سو خَرِچ ۾ هٿَ ڦاڙُ نَٿو ٿِجي.

بَچَتِ گھڻَنِ ئي طَرِيقَن سان ڪَري سَگھِجي ٿيِ. چوڻي آهي: ”ڦُريءَ ڦُريءَ تَلاءُ.“ ٻَنِدا ٻارَ روزانيِ خَرچيِءَ مان ڪُجھہ بَچائي سَگھنِ ٿا. زالوُن گھروُ خَرِچَ ۽ سينگارَ جي خَرِچَ ۾ ڪِفايتَ ڪَري ۽ گھرَ ۾ ٻِيلَ بيڪارِ شيوُن وِڪڻي، ڪافي ڪُجھہ بَچائي سَگھنِ ٿيوُن. مَردَ بہ پان ۽ ٻِيا فضول خَرِچَ ڇَڏي پئسو بَچائي سَگھنِ ٿا.

اِها بَچايَلَ رَقَمَ، گھرَ ۾ رَکَڻ بَدران سَرڪاريِ بئنڪ يا پوسٽ آفِيس ۾ رَکَڻ کَپي. جو تہ اُتي چورَ- چَڪارَ جو بہ خَطِرو ڪونہ رَهندو بلڪ رکيلَ رَقَمَ تي وِياجُ پڻَ مِلَندو.

اِها بَچَتِ آهي تہ توري پَرَ اِنَ مان راحَتَ گهڻي مِلي ٿي. اَڄُ ڪلهہ جيڪي سياڻا ماڻهو آهن. اُن پنهنجن ۽ ٻارَن لاءِ جَمعُ سَرڪاريِ بئنڪُن ۾ بَچَتِ جَمعَ ڪَرائي خوُبُ لاڀُ وَٺي رَهيا آهِنِ.

نوان لفظَ :- ********************

ڪشت - ڏک

ڪفايت - بچت

فضول - اَجايو

هٿ ڦاڙ - خرچائو

ڇُڙواڳہ - بنا ضابطي   آئينده - اِيندڙ وقت

شادي ۽ غمي ۾ - سک ڏک ۾ هٿ مُنجهڻ-پئسي جي تنگي هئڻ

✦ اَڀياسُ ✦

سُوالُ ١- هيٺِيَن سُوالَنِ جا جَوابَ ڏيو:

١- اَسان ڪي ڪَهڙَن ٻِنِ قِسمَنِ جا خَرچَ ڪَرڻا پون ٿا؟

٢- بَچَتِ ڪَرڻَ مان ڪَهڙا ڪَهڙا لاڀ آهِنِ؟

٣- بَچَتِ ڪَرڻَ جا ڪَهڙا ڪَهڙا طَرِيقا ٿي سَگهنِ ٿا؟

٤- بَچَت واري رَقمَ بئنڪِ يا پوسٽ آفِيسِ ۾ ڇو رَکڻُ گُهرِجي؟

سوال ٢- خال پريو:-

١- ٻڍاپي جي ڪشٽن کان بچڻ لاءِ بچايل پئسو ئي هڪ قسم جي .... ثابت ٿئي ٿي.

٢- نندا ٻار .... مان ڪجهہ بچائي سگهن ٿا.

٣- اُها بچايل رقم سرڪاري بئنڪ يا .... ۾ رکڻ کپي.

سوال ٣- هيٺيان پهاڪا سمجهايو :

(١) ڦڙيءَ ڦڙيءَ تلاءُ   (٢) انسان ڪڏهن پري ته ڪڏهن پاڪر ۾

سوال ٤- هيٺين لفظن جا اُبتي معنيٰ وارا (ضد) ڏيو :

اوکي - غمي - سياڻو - لاڀ - بچت

سوال ٥- هيٺين اصطلاحن جي معنيٰ لکي جملي ۾ ڪم آڻيو:-

اؤکيءَ ويل ڪم اچڻ، هٿ منجهڻ

سوال ٦ : پڙهو ۽ اکرن ۾ لکو :-

١١ ١٢ ١٣ ١٤ ١٥

١٦ ١٧ ١٨ ١٩ ٢٠

وياڪرڻ

سوال ١:- هيٺيان جملا ڌيان سان پڙهو:

١- شري جئرامداس آسام جو گورنر هو.

٢- دادا جشن واسواڻي هڪ مهان سنت هو.

٣- ڪوهنور سيني ڪان وڏي ۾ وڏو هيرو آهي.

مٿين جملن مان پهرئين جملي ۾ جئرامداس مشهور ماڻهوءَ جو نالو آهي ۽ آسام پرانت جو خاص نالو آهي. ٻئي جملي ۾ جشن واسواڻي ڪنهن سنت جو خاص نالو آهي. ٽئين جملي ۾ ڪوهنور هيري جو خاص نالو آهي.

ڪنهن به خاص ساهواري، جاءِ، شيءِ جي خاص نالي کي 'اِسم خاص' چئجي ٿو.

سوال ٢- هيٺين جملن مان اِسم خاص ڳولهي لکو:-

١- رام وڏو ڀاءُ آهي.

٢- ممبئي سمنڊ جي ڪناري تي آهي.

٣- تاج محل سندر عمارت آهي.

سوال ٣- هن سبق مان اِسم عام ۽ اِسم خاص چونڊي لکو:

***

سبق ٽيون

سچي شيوا

پرڀاتِ جو وَقتُ هو. اَڃان اوُندهہِ هُئي. آتمارامِ پوڄاري هتَ ۾ پوُڄا جي ٿالهي جهلي پئي ويو تہ اوچتو ٿاٻو کاڌائين. پوُڄا جي ٿالهي سندس هٿن مان ڇڏائجي پَري وَڃي پيئي. گُلَ ڦُلَ وَغيرهَ هيڏانهَن هوڏانهَن مِٽيءَ ۾ ڪِري پيا. آتمارامَ هيٺِ نِهاريو. هُنَ رَستي جي وِچَ تي هِڪُ وَڏو پٿَرُ پيَلُ ڏِٺو. ڀُڻَ ڀُڻَ ڪَري چَيائين، ”ماڻهوُ ڪِهڙا نہَ بي سمُجهہ آهِنِ. هيڏو وَڏو پٿَرُ رَستي جي وِچَ تي ڪري رکيو اٿَنِ.“ گوپالُ ڪيرَ وارو مَٽي تي ڪيرَ جي گهاگهرِ کَڻي پئي وِيو. مَنَ ۾ حِسابُ پِئي لڳايائين تہَ اَڄُ ڪيرَ مان ڪيتري ڪَمائي

ٽِيندي. اوچتو پيرَ کي نوڪَرِ لَڳَسِ. ڪيرَ جي ڳهاڳهرِ مَٿي تان ڪِري پِيَس. سَڄو ڪيرُ هارِجي وِيُسِ. هوشُ سَنڀالي هيٺِ نِهاريائين تہ رَستي جي وِچَ تي هِڪُ وَڏو پَٿَرُ پيلُ ڏِٺائين. دانهَن ڪندي چيائين تہ ”ماڻهوُ ڪهِڙا نہ بيپَرواهَ آهن! ڀَلا هيڏو وَڏو پَٿَرُ هيئَن رَستي جي وِچَ تي رَکيو آهي!“

اَشوڪُ ۽ پِرڪاشُ ڪُلهَنِ تي ڪِتابَن جا ٿيلها لَٽِڪائي اِسڪوُلَ ڏانهنُ پَئي وَيا. اَشوڪُ اَڳِيان هو. هُنَ جو پيرُ رَستي تي هارِيَلَ ڪيرَ ۾ تِرِڪي وِيو. هوُ پَٿَرَ مَٿان وَڃي ڪِريو. هوُ پاڻ سَنڀالي اُٿي کَڙو ٿِيو تہ ايتري ۾ پِرِڪاشُ بہ هُنَ جي نَزديڪِ اَچي پهتو. رَستي تي هارِيَلُ ڪيرُ ۽ ڳُلَ وَغيره ڏسي ٻَئي سَمُجهِي ويا تہ ڪانئُن اَڳہُ بہ ڪِنِ ٻِيَنِ ٿاٻا کاڌا آهنِ.

اَشوڪَ ۽ پرڪاشَ ڪُلهَنِ تان ڪِتابَنِ جا ٿيلها لاهي هيٺِ رَکيا. پوءِ ٻِنهي ڳَڏجِي اُهو پَٿَرُ رَستي جي وِچَ تان هٽائي پَري ڪَيو. ايتري ۾ هُنَنِ جو ماسِتَرُ صاحِبُ بہ اَچِي اُتان لَنگهيو. هُنَ پَرِيان ايندي اَشوڪ ۽ پِرِڪاشَ کي پَٿَرُ هٽائِيندو ڏِٺو هو. رَستي تي پِيَلَ ڳُلَ ۽ هارِيَلُ ڪيرُ بہ ڏِٺائين. سَڄي ڳالهہ سَمُجهي وِيو. اَشوڪَ ۽ پِرِڪاشَ کي شاباس ڏِنائين. چيائِين تہ اِهائي سَچي شيوا آهي. ڏِسو، پوُڄاريءَ ۽ ڪيرَ واري جو نُقصانُ ٿِيو تہ بہ پَٿَرُ ڪونہ هٽاياٿُون. توهان ٻِيَن جي ڀلائيءَ لاءِ سوچيو، ٻِيَن جي ڀَلائي ڪَرڻُ ئي سَچي شيوا آهي.

لَفظَن ۽ اِصطلاحَنَ جي معنيٰ: **************

هوشُ سنڀالِڻُ - خَبَرِدار ٿيڻ. نَزديڪ - ويجهو.
بيپَرواه - لاپَرواهَ. ڪَڙو ٿِيڻُ - اُٿي بيهَڻُ.
شاباسِ - ڏِنيواد. هٽايو - پَري ڪَيو.

✦ اَڀياسُ ✦

سُوالُ ١- هيٺِيَن سُوالَن جا جَوابِ لِکو:-

١- آتمارام پُوڄاريءَ جي ٿالهي ڇو ڪِري پيئي؟
٢- آتمارامَ پوڄاريءَ پُٺِ پُٺِ ڪِندي ڇا چَيو؟
٣- گوپالَ جو ڪهڙو نُقصانُ ٿِيو؟
٤- گوپالَ رَستي تي وَڏو پَٿرُ پِيَلُ ڏِسي ڇا چَيو؟
٥- ماستَرَ، اَشوڪَ ۽ پرڪاشَ کي شاباسِ ڇو ڏِني؟
٦- هِنَ سَبَقَ مان تَوهان کي ڪهڙي سِکيا ٿي مِلي؟

سوال ٢- هيٺين ۾ خال ڀريو:-

١- هيڏو وڏو .... رستي جي وچ تي رکيو اٿن.
٢- .... وغيره هيڏانهن هوڏانهن مٽيءَ ۾ ڪري پيا.
٣- سڀئو .... هارجي ويس.
٤- ٻين جي ڀلائي ڪرڻ ئي .... آهي.

سوال ٣- هيٺيان لفظ ڪنهن، ڪنهنکي چيا آهن:-

١- ”ماڻهو ڪهڙا نه بي سمجهه آهن.“
٢- ”ماڻهو ڪهڙا نه بي پرواهه آهن.“
٣- ”توهان ٻين جي ڀلائيءَ لاءِ سوچيو.“

سوال ٤- ضد ڏيو:-

وڏو، ڀلائي، نقصان، هيٺ.

***

سبق چوٿون

ٻڌيءَ ۾ ٻَلُ

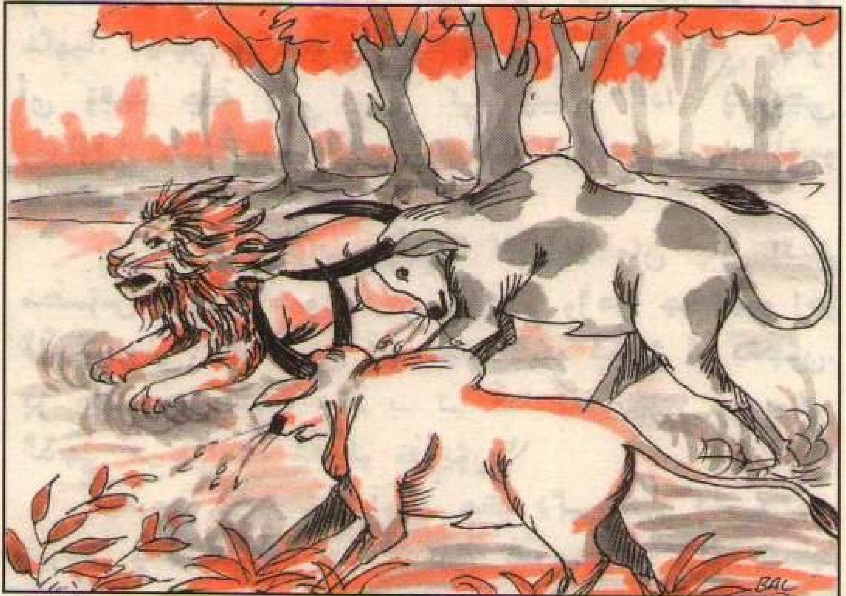

هِڪَ جهنگَلَ ۾ ٻہَ مَتارا ڏَڳا رَهندا هُئا. اُهي پنهنجيءَ طاقَتَ جي نَشي ۾ هِڪَ ٻِئي کي ڏِٺو بہ نہ سَهَندا هُئا. هِڪَ دَفعي ٻَنَ ۾ سائو گاهُ کائيندي اَچي پاڻَ ۾ اَٽِڪِيا. هِڪَ ٻِئي کي زوردارُ ٽُوٽا هڻَڻِ لڳا. ٽُوٽا هڻندي سَندَنِ سِڱَ هِڪَ ٻِئي ۾ اَٽِڪي پِيا.

هاڻي هِرِڪو ڏِڳو زورُ آزمائي ڪَري هِڪَ ٻِئي کي ڪيرائِڻَ جي ڪوشِشِ ڪَرَڻَ لڳو.

ايتري ۾ پَري کان هِڪَ شِينهَن جي گجگوڙَ ٻُڌائون. شِينهَن جي ڏِپَ کان هِنَنِ ٻِنهي ڏِڳَنِ کان پاڻَ ۾ لَڙَڻُ

وِسري وِيو. سَندنِ ساهُ مُٺِ ۾ اَچي وِيو. هرِ ڪَنهنکي اَچي پَنهنجي جانِ بَچائِڻَ جي لڳي. پَرَ سَندَن سِڱَ پاڻَ ۾ اَٽڪيلَ هئا. اِن ڪَري هِڪَ ٻئي کان اَلڳِ ٿي نَٿي سگهِيا. شِينهُن بہِ گَجگوڙَ ڪَندو سَندَن ويجهو اَچي پهتو. اُن وَقتِ هِڪَ ڍڳي ٻِئي کي چيو، ”اَدا، پَنهنجي بيوقوفِي جي ڪري اَڄُ ٻيئي جَڻا هِنَ شِينهَن جو لَقِمو ٿا بَڻجوُن.“

ٻِئي ڍڳي جَوابُ ڏِنُس، ”پيارا! مان پاڻَ اِئين مَحسوُسُ ڪَري رَهيو آهيان. پاڻَ ۾ وِڙهڻَ جو اِجهو اِهو ڦَلُ ٿو مِلي، جو اَسِين اَڄُ شينهن جو شِڪارُ ٿا بَڻجوُن. پَرَ هاڻي ڇا ٿئي؟ سِگهَ بہِ تہَ جُدا نَٿا ٿِيَنِ، جو ٻيئي گَڏجي شِينهَن جو مُقابلو ڪَرِيوُن.“

ايتري ۾ شِينهَن اَچي هِڪَ ڍڳي کي پُٺيءَ تي زوردارُ چَنبو هنيو. چَنبي لَڳَڻَ ڪَري اُهو ڍڳو ڪُجهہ هيٺِ جُهڪِيو ۽ مُڙيو. اِنَ ڪَري ٻِنهي ڍڳَنِ جا سِڱَ هِڪَ ٻِئي کان جُدا ٿي ويا.

پوءِ ٻِنهي ڍڳَنِ هِمَتَ ڪندي گَڏِجي شِينهَن تي سِڱَنِ سانِ زوردارُ حَمِلو ڪَيو. شِينهَن جوُن پاسِريوُن ٽُٽي پَيجي ڇَڏِيائوُن. شينهن پَنهنجي جانِ بَچائِڻَ لاءِ پُڇُ پائي وَٺي ڀَڳو. اَهِڙيءَ طَرَحَ ٻِنهي ڍڳن پاڻَ ۾ ٻَڌي ڪري شينهن کان پاڻَ کي بَچائي وَرِتو تَڏهن چوندا آهِنِ تہَ ”ٻَڌيءَ ۾ ٻَلُ آهي.“

اُنَ ڏينهَن کان وَٺي ٻِنهي ڍڳَنِ پاڻَ ۾ وِڙهڻُ ڇَڏي ڏِنو. هوُ هاڻي دوستَنِ ۽ ڀائرن وانگرُ ساڳِئي جَهنگَلَ ۾ شانتيءَ سان رَهڻَ لَڳا.

لَفظَنِ ۽ اِصطلاحَنِ جيِ مَعنيٰ : *************

مَتارا - ٿُلها. ڏِنو بہِ نہَ سَهَڻ - سَخِتُ نَفرتَ ڪَرَڻُ.
اَٽڪيا - وِڙِهيا. جانِ - حَياتي. لُقِمو - ڪاچُ.
ڦَلُ - نَتِيجو ملڻ. پُڇُ پائي ڀڄڻ - ڪانئِرَن وانگر ڀَڄَڻُ.

✦ آيياسُ ✦

سوال ١- هينيَنِ سوالَنِ جا جَوابَ ڏِيو:-

١- ٻِنهي ڍَڳَنِ جا سِڱَ هڪَ ٻِئي سان ڇو اَٽڪي پِيا؟
٢- ڍَڳَنِ جو ساههُ مُٺِ ۾ ڇو اَچي وِيو؟
٣- ڀِهرئين ڍِڳي ٻِئي ڍَڳي کي ڇا چَيو؟
٤- ٻِنهيِ ڍَڳَنِ جا سِڱَ هڪ ٻِئي کان جُدا ڪئين ٿِيا؟
٥- شِينهَن پُڇُ پائي ڇو ڀَڳو؟

سوال ٢- هينيَنِ جُملَن ۾ صحيح لَفِظَ چوُنڊي خالَ ڀَرِيو:-

١- هِڪَ جهَنگَلَ ۾ بہَ .... ڍِڳا رَهندا هُئا.
(ٿُلها، سَگهارا، مَتارا)

٢- ڀَري کان هِڪَ شِينهَن جي .... ٻُڌائوُن.
(دانهن، رَڙِ، گجگوڙ)

٣- شِينهَن اَچي هِڪَ ڍِڳي کي پُٺيءَ تي زوردار ....
هَنيو. (چَنبو، ڏنگُ، ٺوُٺو)

٤- شِينهَن جوُن .... ئي ڀَڄي ڇَڏِيائوُن.
(ٽنگوُن، پاسِريون، ڏانوُن)

سوال ٣- هينيَنِ لَفِظَن جا اُبتيءَ معنيٰ وارا لَفِظَ (ضِدَ) لِکو:-

اَلگِ - ويجهو - بيوَقوُفي - هيٺِ - شانتي

سوال ٤- هينيان اصطلاح جملن ۾ ڪم آڻيو:-

پاڻ ۾ اٽڪڻ، ساهہ مٺ ۾ اچڻ، لقمو بڻجڻ، مقابلو ڪرڻ.

سوال ۵- (الف) هيٺيان انگ لفظن ۾ لکو:-

۲۱ ۲۲ ۲۳ ۲۴ ۲۵

۲٦ ۲۷ ۲۸ ۲۹ ۳۰

(ب) هيٺين لفظن جا انگ لکو:-

ايڪٽيھ، ٻٽيھ، ٽيٽيھ، چوٽيھ

پنجٽيھ، ڇٽيھ، ستٽيھ، اٺٽيھ،

اُڻيتاليھ، چاليھ

مشغولي :- ماسٽر صاحب ٻارن کان پالتو ۽ جهنگلي جانورن جا چارٽ تيار ڪرائي.

وياڪرڻ

هيٺيان جملا ڌيان سان پڙهو-

۱- ايمانداري سٺو گڻ آهي.

۲- گانڌيجي اهنسا ۾ وشواس رکندو هو.

۳- ديا ڌرم جو بنياد آهي.

مٿين جملن مان پهرئين جملي ۾ 'ايمانداري'، ٻئي جملي ۾ 'اهنسا' ۽ ٽئين جملي ۾ 'ديا' گڻ ڏيکاريندڙ لفظ آهن، جيڪي ڏسڻ ۾ نه ٿا اچن، پر اِهي محسوس ڪري ٿا سگهجن. انڪري انهن کي 'اسم ذات' چئجي ٿو.

هيٺين جملن مان اِسم خاص، اِسم عام ۽ اِسم ذات چونڊيو :

۱- مهيش ڪلاس جو مانيٽر آهي.

۲- ايمانداري ۽ سچائي اِنسان جا گڻ آهن.

۳- شينهن، هاٿي ۽ لومڙ وغيره جهنگلي جانور آهن.

۴- اَميريءَ ۾ ايمان نه ڪري.

۵- غريبيءَ ۾ غم نه ڪر.

***

سبق پنجون

ٻَهارُ

ڪوئل مِٺڙي لاتِ سُڻائي،

بهارَ آئي ٻهارَ آئي!

١- وَهه واهه! وَڻَ ٻوٽا ٿِيا ساوا،

لامُنَ تي ڪچڙا پَنَ جاوا،

هِتي هُتي ڏِسُ سونهن سوائي،

بهارَ آئي بهارَ آئي!

٢- باغنِ ۾ بيحد گُلزاري،

ڀڪي تي ڦلواڙي ساري،
ڀَنورُ ڏئي گُلَ کي واڌائي،
بهارَ آئي بهارَ آئي!

٣- فصُل پَڪا، سنگہ ڀِہ ٿيا سونا،
هاريِ ناريِ ٿيا بيءاونا،
ڇانئي گُهرَ گهرَ ۾ سرهائيِ
بهارَ آئي بهارَ آئي!

نوان لفظَ : ************************

لاتِ - مِٺو آوازُ. لامَ - سنهيِ ٽاريِ
سوائي - سَرسُ ڀڪڻُ - ٽِڙڻُ، چمڪڻ
بي اونا - بي فِڪرُ سُرهائي - خوشيِ

✦ اَڀياسُ ✦

سُوالُ ١- هيٺيَنِ سُوالَن جا جَوابِ لِکو:-

١- ڪوئل ڇا تيِ سُٺائي؟
٢- بهار ۾ وڻن جي لامُنِ تي ڇا تو پيدا ٿئي؟
٣- بهار جي موسم اچڻِ سان باغن ۾ ڇا تو ٿئي؟
٤- هاريِ بهارَ جي مُندَ ۾ بيءاونا ڇو ٿا ٿين؟

سوال ٢- هيٺين سٽنِ ۾ برابر لاءِ 'ها' ۽ غلط لاءِ 'نہ' لکو:

١- ڪوئل اونهاري ۾ مِٺيون لاتيوُن لِنوي تي.
٢- بهارَ جي مُند ۾ ڀنورُ گُلَ کي واڌايوُن ڏئي تو.
٣- بهار جي موسم بي-مزي ٿئي تي
٤- سِيارو بَهارَ کان وڌيڪ وڻندڙُ ٿئي تو.

مشغولي :

سوال ٣- بهارَ جي موسُم تي ننڍڙو مضموُن لکو. ***

سبق ڇهون

گهر جي صفائي

اَنِيتا:- ٻَبِيتا، گهڻن ڏِينهَنِ کان پوءِ آئي آهين، خوشِ تہ آهين؟

ٻَبِيتا:- ها، اَنِيتا، تُنهنجو گهرُ تہ ڏاڍو سُهڻو پِيو لَڳِي! اَسان جو گهرُ تَمامُ وَڏو آهي. چارِ ڪَمِرا ۽ هِڪُ وَڏو هالُ آهي. سَڀني ڪَمِرَن ۾ قِيمتي سامانُ پِيَلُ آهي. پَلنگ، ڪَٻَٽَ ۽ آرِسِيوُن آهِنِ. فَرِشَ تي گِلِمَ، غالِيچا وِڇايَل آهِنِ. تُنهنجي گهرَ ۾ تہ ڪو غالِيچو بہ ڪونهي، پوءِ بہ تُنهنجو گهرُ ڏاڍو وَڻي پِيو، تَمامُ صافُ سُٿِرو پِيو ڏِسِجي.

اَنِيتا:- ها! ٻَبِيتا، اَسان جي گهرَ ۾ بَرابَرِ ٿورو سامانُ آهي.

جيترو ضروري آهي، اوترو ئي آهي. ٻي ڳالهه ته
هر ڪا چيز پنهنجي جاءِ تي رکيل آهي. ڪابه چيز
وچ تي ٽڙيل پکڙيل ڪانهي. ان ڪري ئي توکي
منهنجو گهر وڻي ٿو. اڄ ته مان توکي پنهنجو
رنڌڻو به ڏيکاريان.

ٻبيتا:- انيتا، توهان وٽ ڪهڙي مائي ڪم ڪندي آهي؟
اسان جي نوڪرياڻي ته برتڻ اهڙا صاف ڪانه
ڪندي آهي.

انيتا:- ٻبيتا، اسان وٽ ڪابه مائي ڪانهي. اسين گهر جو
سمورو ڪم پنهنجن هٿن سان ڪندا آهيون. امان
برتڻ ڌوئندي آهي. مان اُهي ڪپڙي سان اُگهي
صاف ڪندي آهيان. دادا ۽ منهنجو ڀاءُ به گهر جي
چنڊ ڦوڪ ڪرڻ ۾ مدد ڪندا آهن. هفتي ۾ هڪ
دفعو فرش به صابڻ سان ڌوئندا آهيون.

ٻبيتا:- مون کي ته اهو سڀ ڪم ڪرڻ ۾ لڄ ايندي آهي.

انيتا:- پنهنجو ڪم ڪرڻ ۾ لڄ ڇا جي؟ هٿ ڪم ڪرڻ
لاءِ مليا آهن. هٿن سان ڪم نه ڪرڻ ۾ ئي لڄ
اچڻ گهرجي.

ٻبيتا:- ها، انيتا، تون بلڪل سچ ٿي چوين. اڄ کان مان به
ڪوڙي لڄ ڇڏيندس، پنهنجي گهر جو ڪم
پنهنجن هٿن سان ڪنديس.

انيتا:- ڏاڍو مزو ايندءِ. ڪم ڪرڻ سان صحت به سٺي
ٿيندءِ.

✦ اَڀياسُ ✦

سُوالُ ١:- هيٺين سُوالَنِ جا جَوابَ ڏِيو:

١- ٻَبيتا جي گهر ۾ ڪهڙو سامانُ هو؟

٢- اَنيتا جو گهرُ سَدائين صافُ ڇو ڏِسبو هو؟

٣- ٻَبيتا جو گهرُ اَهڙو صافُ ڇو نہ ڏِسبو هو؟

٤- اَنيتا جي گهر جا ٿانوَ وَڏيڪ صافُ ڇو هوندا هئا؟

٥- ٻَبيتا، اَنيتا مان ڪهڙو سَبَقُ پِرايو؟

سُوالُ ٢- هيٺِ ڏِنَلَ جُملا برابر هُجَنِ تہ (✓) نِشان ڪَرِيو. جي غَلَط هُجَنِ تہ (✗) پايو.

١- ٻَبيتا جو گهرُ تَمام صافُ سُٿِرو پيئي لڳو. (......)

٢- اَنيتا جي گهرَ ۾ هرڪا چِيزَ پَنهنجي جاءِ تي رَکيَل هئي. (......)

٣- اَنيتا جي گهرَ ۾ ڪَمَ ڪَرَڻَ لاءِ مائِي هوندي هُئي. (......)

٤- ٻَبيتا کي هٿَنِ سان ڪَمَ ڪرڻَ ۾ لَڄَ ايندي هُئي. (......)

٥- ڪَمَ ڪَرڻَ سان صِحَتَ ٺهي ٿي. (......)

سُوالُ ٣- هيٺِيان لَفظَ جُملَنِ ۾ ڪَمِ آڻيو :

صاف، لَڄَ، غالِيچو، ٽِڙِيَلَ - پکڙِيَلَ، چِيزَ

وياڪرڻ

هيٺين جملن مان ضمير چونڊي لکو:-

١- اسين روز پنهنجا ڏند صاف ڪندا آهيون.

٢- ڇا، اوهين ممبئيءِ ايندا؟

٣- هن زور سان ڌڪ هنيو.

٤- تون پل لغڙ اُڏاءِ.

***

سبق ستون

پاڻي غائبُ ٿي ويو!

هِنَ سال چوماسي ۾ خوب بَرساتِ پيئي. نَگرَ جا سَڀ نالا ۽ تلاءَ پاڻيءَ سان ڀَرجي ويا. اَنيلَ جي گهرَ ڀَرسان بہ هيناهينءَ زَمِينَ تي هِڪُ ننڍڙو تلاءُ ٺهي وِيو. ڪِلاسَ ۾ داديءَ ڪاغذَ جي ٻيڙِي ٺاهڻُ سيکاري هئي. اَنيلَ بہ هِڪَ ٻيڙِي ٺاهي، ننڍڙي تلاءَ ۾ ترڻَ لاءِ ڇڏي. هوا جي زورَ تي اُها ٻيڙِي اِئين پئي هلي، جئن اَصلي ٻيڙِي نديءَ ۾ هلندي آهي. ٻيا ٻارَ بہ ننڍڙيوُن ٻيڙيوُن ٺاهي تلاءَ ۾ هلائڻ لڳا. پاڻ ۾ شرطوُن ڪِجائڻ لڳا. سيني ٻارن کي ڏاڍو آنند پئي آيو.

اَنيلَ جي پيءُ کي اَچانڪ هِڪَ ڏينهنُ ضروري ڪَمَ

سان ٻاهر وڃڻو پيوَ. اَنيلُ بہ پنهنجي پيءُ سان گڏ ويو.

ڪُجھہ مهنن ڪانپوءِ اَنيلُ ۽ سندس پِتا واپس گھر آيا. اَنيل کي اَڃا اُهو ننڍڙو تلاءُ يادِ هو. پنهنجي گھر پهتو ئي مَس تہ يڪدم ڪاغذ جي ٻيڙي ٺاهڻ جي ڪم کي لڳي ويو. ٻيڙِي ٺاهي، يڪدم گھر جي پُٺئين پاسي ڀڳو. پر اَنيلُ عجب ۾ پئجي ويو. هُنَ ڏِٺو تہ اُهو ننڍڙو تلاءُ هو ئي ڪونہ. سوچڻ لڳو تہ تلاءَ جو پاڻي ڪيڏانهن غائبُ ٿي ويو! تلاءُ ڪيئن سُڪِي ويو؟ اُداس مَنَ سان هوُ ٻيڙِي اُتي ئي ڇڏي پنهنجي گھر واپس آيو. سندسِ پِتا هن کي اُداس ڏسي، اُن جو ڪارڻ پُڇيو.

انيلَ چيو، ''دادا، اَسان جي گھر پُٺيان جيڪوُ ننڍڙو تلاءُ هو، اُهو الائِجي ڇو سُڪي ويو آهي. مان اُن ۾ ٻيڙي هلائڻ ويُس، پر سُڪل ڏسي موٽي آيُس. اڳہِ هيڏو پاڻي هو، اُهو ويو ڪيڏانهن؟''

انيل جي پِتا کلندي چيو، ''اُهو سمورو پاڻي تہ سوُرجُ چورائي ڪڍي ويو؟.''

''سوُرجُ! اِهو وري ڪيئن؟'' اَنيل کي ڪُجھہُ سمجھہ ۾ نہ آيو. تنهن تي پِڻس سمجهايس. ''ڍِس پُٽَ، نديُنِ ۽ تلاوَنِ وغيره جو پاڻي سِجَ جي تپت تي ٻڦارُ بڻجي، مٿي اُڏامي ويندو آهي. اَڄُ تہ مان توکي هِڪ مزيدار ڳالهہ ڏيکاريان.''

اِئين چئي، انيل جي پيءُ زنڌٽي مان ٻہ پليٽوُن آنديوُن. ٻنهي ۾ هِڪُ هِڪُ چمچو پاڻيءَ جو وڌائين. اُن

وقت ٻاهر اُس هئي. هڪ پليٽ اُس ۾ ۽ ٻي پليٽ ڇانوَ ۾ رکيائين. انيل کي چيائين، ”هينئر ڪُجھ دير ڪانپوءِ وري پليٽُن کي جاچيندا سين.“

ڪُجھ وقتُ گذرڻ بعد انيل جي پيءُ چيو، ”ڏِسُ پُٽَ! سِج جي تپت ڪارڻ اُسَ ۾ رکيل پليٽ جو پاڻي جلدي ٻڦارُ بڻجي اُڏامي ويو. پر ڇانوَ ۾ رکيل پاڻي اِئين ئي پيو آهي. سج جو اِهو ڪمُ سدائين پيو هلي. سج جي تپت جيتري وڌيڪ هوندي، پاڻي بہ اوترو ئي جلد ٻڦار بڻجي ويندو. اسان جڏهن ٻئي شهر هلياسين تہ برسات بند ٿي ويئي هئي ۽ اُس نِڪرڻُ شروع ٿي ويئي هئي. اُس جي ڪارڻ پاڻي بہ ٻڦار بڻجي اُڏامي ويو ۽ ننڍڙو تلاءُ سُڪي ويو.

انيل کي هينئر سڄي ڳالھ سمجھ ۾ اچي ويئي. پڻس چيو، ”گهبراءِ نہ پُٽ، اِجهو ٿورن ڏينهن ۾ وري برسات وسندي، تلاءِ نهندا پوءِ موج سان ٻيڙيون هلائج.“

نوان لفظ : ***********************

اصلي - سچو. اچانڪ - اوچتو. تپت - گرمائش. موسم - مند.
عجب ۾ پوڻ - حيرت ۾ پوڻ. ٻڦر ٿيڻ - ٻاڦ ٿيڻ

سُوالُ ١:- هيٺِين سُوالَنِ جا جَوابَ ڏِيو:

١- ٻارن کي ڪهڙيءَ ڳالھ جي ڪري آنند ٿئي آيو؟
٢- انيل اُداس ڇو ٿي ويو؟
٣- پاڻي ڪيئن اُڏامي ويندو آهي؟
٤- انيل کي پڻس ڪهڙو آٿتُ ڏنو؟

سُوالُ ٢- هيٺين ۾ خال ڀريو :

١- اِهو سڄو پاڻي تہ ...... چورائي ڪڍي ويو.
٢- ائين چئي انيلَ جي پيءُ ...... مان بہ پليٽون آنديون.
٣- پليٽ جو پاڻي جلد ئي ...... ٻڌجي اُڏامي ويو.

سوال - ٢ هيٺين لفظن جا ضد ڏيو :

ننڍڙو - اصلي - ناهڻ - سُڪل - ڇانوَ

وياڪرڻ

هيٺين جملا ڌيان سان پڙهو :

١- ڪچا ڪيلا نہ کاءُ.
٢- نيري آسمان ڏانهن نهار.
٣- سلڇڻو ٻار سڀني کي وڻي ٿو.
٤- رام امتحان ۾ پهريون نمبر آيو.
٥- هن سمورا پئسا خرچ ڪري ڇڏيا.
٦- هڪ رپئي ۾ سو پئسا ٿيندا آهن.

مٿين جملن ۾ ليڪ ڏنل لفظ، اِسم ۽ ضمير جي خاصيت، گڻ، مقدار يا عدد ڏيکارين ٿا. اهڙن لفظن کي وياڪرڻ ۾ 'صفت' چئجي ٿو.

سوال ١- هيٺين جملن مان صفت ڳولهي لکو.

١- هي ڪچا صوف آهن.
٢- سوڙهيءَ گهٽيءَ مان لنگهڻ ڏکيو آهي.
٣. بيربل سياڻو وزير هو.
٤. مسخرو، مزيدار ماڻهو هو.
٥. هفتي ۾ ست ڏينهن ٿيندا آهن.

***

سبق ڏهون

اندرا جي رانند

(اندرا گانڌيءَ جي ٻال ڪهاڻي، سنڌس لفظن ۾)

ننڍپڻ ۾ مون به گڏين رانند ڪئي هئي. مان گهڻو ڪري گهر ۾ اڪيلي هوندي هئس. منهنجي گهر جا سڀ ڀاتي ديش جي آزاديءَ لاءِ گهڻو ڪري جيل ۾ پيا ايندا ويندا هئا. گهر ۾ منهنجيءَ سنڀال لاءِ هڪڙي نوڪرياڻي مقرر ڪيل هئي. منهنجي گهر ''آنند ڀون'' ۾ ڏڻن تي خوب چهل پهل هوندي هئي. مون کي نوان ڪپڙا پهرايا ويندا هئا. منهنجو ڏاڏو گهر ۾ ايندڙ مهمانن سان منهنجي واقفيت ڪرائيندي مونکي پوٽي چوڻ بدران پوٽو چوندو هو.

مونکي ياد آهي تہ انگريز سرڪار جا ڪجھہ پوليس وارا هڪ ڏينهن منهنجي گھر جي ٻاهران باغ ۾ آيا ۽ اُنهن جي بوٽن هينان باغ جي گلن جا ٻوٽا ڏٻجي خراب ٿي پيا. پوليس ڏاڏي ۽ پيءُ کي بہ پڪڙي ويئي. گرميءَ جي مُند هئي. جڏهن منهنجو پيءُ ۽ ڏاڏو جيل ۾ هئا منهنجي نوڪرياڻي ڪونگھرا پيئي هٽندي هئي. مان هيڏي ساري گھر ۾ پاڻ کي اڪيلو محسوس ڪندي هيس، پر تورن ڏينهن ۾ منهنجي اڪيلائي گم ٿي ويئي، ڇو تہ مون پنهنجي ڪمري ۾ گھٽيئي گڏا گڏيون گڏ ڪيون هيون ۽ مون وٽ طرح طرح جون گڏيون هيون. ڪي بلڪل پراڻي زماني جون ۽ ڪي نئين زماني جون. انهن کي رنگبرنگي ڪپڙا پهريل هئا. ان وقت اهي گڏيون مونکي ڏاڍيون وڻنديون هيون ڇو تہ مونکي ننڍيءَ عمر جي ننڍي ڇوڪري ڇئي سَتياگرِهَ ۾ ڀهرو وٺڻ نہ ڏنو ويندو هئو، انڪري مان پنهنجي گڏين جي راند ۾ اڌ گڏين کي ”غلام هندستان جا ماڻهو“ ناهي، اُنهن کي وچ ۾ ڪري باقي گڏين کي انگريزي فوج جا سپاهي ناهيندي هيس. اُهي گھيريل ماڻهن سان ظلم ڪندا هئا ۽ هندستاني وري اُنهنجو مقابلو ڪندا هئا. اهڙيءَ طرح منهنجي وري گڏين جي راند ٿيندي رهندي هئي.

ڪڏهن مان اڪيلي سر گڏن گڏين جي شادي ڪندي هيس. هڪ رانديڪي جي گھوڙي تي گڏو گھوٽ

جي روپ ۾ وهاريندي هئس. گھوڙي اڳيان بئنڊ وارا ۽ پٺيان ڄاڄي هوندا هئا ۽ ساهيڙين جي وچ ۾ لڄ ۽ شرم کان منهن ڍڪيل ڪنوار.

ڪڏهن گڏين جو جلوس به ناهيندي هئس ۽ ڪنهن گڏي جي هٿ ۾ ٽرنگو جهنڊو ڏيندي هئس، جو پني جو ٺاهيندي هئس. اُهو گڏو ”ڀارت ماتا جي جئه“ چوندڙ لڳندو هو.

گڏين جي هيءَ راند نه فقط منهنجي اڪيلائيءَ کي دور ڪندي هئي پر منهنجيءَ وندر سان گڏو گڏ اڻڄاڻائيءَ ۾ انگريزن لاءِ نفرت ۽ بغاوت منهنجي من ۾ پڪي ٿيندي ويئي.

✦ اَڀياسُ ✦

سوال ١- هيٺين جا جواب لکو :-

(١) آنند يون جي باري ۾ ڇا پڙهيو آهي؟

(٢) پوليس وارا ڇو آيا ۽ ڇا ڪيائون؟

(٣) اندرا گڏين جي راند ڪيئن ڪيڏندي هئي؟

(٤) گڏن، گڏين جي راند جو نتيجو ڪهڙو نڪرندو هو؟

سوال ٢- هيٺين ۾ خال ڀريو:-

(١) گهر جا سڀ ڀاتي ديش جي ..... لاءِ گهڻو ڪري .... ۾ پيا ايندا ويندا هئا.

(٢) مون وٽ طرح طرح جون گڏيون هيون. ڪي بلڪل پراڻي ...... جون ۽ ڪي نئين ..... جون.

(٣) گھوڙي تي گڏو ...... جي روپ ۾ ويهاريندي هئس.

(۴) ڳڏي جي هٽ ۾ ...... جهنڊو ڏيندي هئس.

سوال ۳ (الف) - هيٺيان انگ اکرن ۾ لکو:-

۴۱، ۴۲، ۴۳، ۴۴، ۴۵، ۴۶، ۴۷، ۴۸، ۴۹، ۵۰

(ب) هيٺيان اکر انگن ۾ لکو:-

ايڪونجاهه، ٻاونجاهه، ٽيونجاهه، چوونجاهه، پنجونجاهه، ڇاونجاهه، ستونجاهه، اٺونجاهه، اٺهٺ، سٺ.

وياڪرڻ

هيٺيان جملا ڌيان سان پڙهو :

١- سڄ صبح جو اُڀري ٿو.

٢- ڪُمي آهستي هلي ٿي.

٣- ٿورو مٿي چڙهه.

۴- دامودر ڪونه ايندو.

پهرئين جملي ۾ 'صبح' لفظ وقت جي ڄاڻ ڏئي ٿو. ٻئي جملي ۾ 'آهستي' لفظ ڪميءَ جي هلڻ جي ريت ٻڌائي ٿو. ٽئين جملي ۾ 'مٿي' لفظ جاءِ جي لاءِ ڄاڻ ڏئي ٿو. چوٿين جملي ۾ 'ڪونه' لفظ مان ناڪار جي معنيٰ نڪري ٿي.

جن لفظن مان وقت، جاءِ، ريت، قدر، ناڪار جي معنيٰ نڪري ٿي تنهن کي 'ظرف' ڪري چئبو آهي.

هيٺين جملن مان ظرف ڳولهي لکو.

١- شام جو سڄ لهي ٿو.

٢- ڦتاڪن ٻرڻ سان زوردار نڪاءُ نڪتو.

٣- اسان هيٺ ماڙيءَ ۾ نهاريو.

۴- مهيندر پڪ ايندو.

***

سبق نائون

آٿٽُ

اي راهي غمُ نہ ڪرِ، نيٺِ سويرو ايندو!
ڏُکَہ آ، سکہ پڻ ايندو، ڏيرجَ ۾ سڀُ ٿيندو.
نيٺ سويرو ايندو ....

١- رات اونداهي رهندي ڪيسين! رهندي ڪيسين؟
چئن ڏسائن ۾ هوءَ، اوُندهِ ڏيندي ڪيسين؟
نيٺِ تہ سوُرجَ جو ڪرڻو ڪارنهن ڪاري ڪٽيندو.
نيٺ سويرو ايندو ....

٢- تارن ڏي ڏسُ ڪيئن ٿا ٽمڪن، خوبُ ٿا ٽمڪن.
سڏي سڏي هڪ ٻئي کي، ڪيئن ٿا چمڪن.
تارَن جيان ڪر تصوُرُ توُن، ’نِردوشَ‘ اُجالو ايندو.
نيٺ سويرو ايندو....

لفظن ۽ اِصطلاحن جي معنيٰ : ***************

راهي - راهگيِر. ڏسائون - طرف. تصوُرُ - خيالُ

◆ اڀياس ◆

سُوالُ ١:- هيٺِين سُوالَنِ جا جَوابَ ڏِيو:

١- شاعر ’’راهي‘‘ کي ڪهڙو آٿتُ ڏئي ٿو؟

٢- شاعر هِنَ بيت ۾ ڪهڙو آشاوادي ويچارُ ظاهرُ ڪيو آهي؟

سُوالُ ٢:- هيٺِين سُوالَنِ جا هڪ ٻن جملن ۾ جواب ڏيو :

١- شاعر ڪنهن وانگرُ تصوُرُ ڪرڻ لاءِ چوي ٿو؟

٢- رات جي اُوندهه ڪيرُ دوُر ڪندو؟

٣- سوُرجَ جا ڪرڻا ڇا ٿا ڪن؟

سوال ٣:- هيٺين لفظن جا ساڳيءَ معنيٰ وارا لفظ ڏيو:

غَمُ، سويرو، ڏُکُ، ڏيرجُ، اُجالو

***

سبق ڏھون

خَطُ

ساڌُو واسواڻي نَگَرُ،

ٿاڻا، مُمبئي:

٢٠ ڊِسِمبَر، ٢٠٠٨

پيارا پٽ اَميت،

تُنھنجو خَطُ ڪالھَ مِليو. اِھو پَڙھِي خوشي ٿي تہَ تو رانديُن جي چَٽاڀيٽيءَ ۾ پھريون اِنعام حاصُل ڪَيو آھي، مُونکي وِشواسُ آھي تہ جيئن تو رانديُن ۾ نالو ڪَڍيو آھي تيئن پَڙھَڻَ ۾ پڻِ پنھنجو پاڻُ موکِيندين تُنھنجا اِمتحان پُورا ٿِيَن، تَنھن کان پوءِ، جُدا جُدا

وِشيُن تي، گيان وڌائڻَ لاءِ ڪُجهه ڪِتابَ پَڙهندو رَهِجِ. اُنَهن جي اَڀياسَ ڪَرڻَ سان تُنهنجو گِيانُ وَڌندو. ڀارتَ جي پهرئين پِرڌان منتريءَ پَنڊِت جَواهرلَعلَ نَهروُءَ چيو آهي، ''سُٺا ڪِتابَ اَسان جا دوستَ آهِنَ.''

سُريش، پَڙهڻَ سان گڏو گڏ اَسان لاءِ ٿوري وَقتَ لاءِ وِندُرَ بہِ ضَروُري آهي. ٽي وِيءَ تي ڪيترائي پروگرام ايِندا آهن جي مَنورَنجَن سان گڏو گڏ اَسان جو گِيانُ پِڻِ وَڌائيِندا آهِنِ. خاصُ ڪَري تَعليِم ۽ يوِگا سيکارڻَ وارا پِروگرامَ ڏِسندو ڪَرِ. پَنهِنجي کاڌي پيِتيِ ۽ صِحَتَ جو خِيالُ رَکندو ڪَرِ. صُبوُحَ جو اُٿڻَ سان ۽ رات جو سُمهڻَ وَقت پرِيوُءَ کي پِرارٿنا ضَروُرُ ڪَندو ڪَرِ.

وئڪيشَن ۾ توکي وَئڻَ ايِنداسين.

پيارن مان،

تُنهنجو پِتا.

لَفظَن ۽ اِصطلاحَن جي مَعنيِ : ***************

نالو ڪڍڻ - نالو روشنُ ڪرڻ. گيانُ - ڄاڻَ. وئڪيشنِ - موڪل

✦ اَڀياسُ ✦

سُوالُ ١- هيٺين جا هِڪَ ٻِنِ سٽُن ۾ جواب ڏِيو:

١- سُريشَ کي اِنعامُ ڇو مليو؟

٢- پَنڊَت جَواهرلَعلَ نَهروءَ سُٺَنِ ڪِتابَنِ لاءِ ڇا چَيو آهي؟

٣- جُدا جُدا وِشيُن تي ڪِتابَ پَڙهڻُ ڇو ضَروري آهِنِ؟

سُوالُ ٢- پِتا خَطَ ۾ پنهنجي پُٽَ کي ڪهڙي صَلاحَ ڏِني آهي؟
سُوالُ ٣- تَوهان هِنَ خَطَ جي موٽَ ۾ پِتا کي جَوابُ ڏِيو.

وياڪرڻ

هيٺيان جملا ڌيان سان پڙهو:

١- مان شاگرد آهيان.

٢- هو اُهو ڪم ڪندو.

٣- مان ماستر ٿيندسُ.

٤- شنڪر سائيڪل هلائي ٿو.

٥- گيتا انب کاڌو.

٦- مون تڪليف سَني.

مٿين جملن ۾ ليڪ ڏنل لفظن مان ڪم جي هئڻ، ڪرڻ، ٿيڻ ۽ سهڻ جي معنيٰ نڪري ٿي. اهڙن لفظن کي 'فعل' چئجي ٿو. هيٺين جملن مان فعل يا ڪريائون ڳولهي لکو:

١- هوائي جهاز آسمان ۾ اُڏاميو.

٢- هرڻي ڊوڙي ٿي.

٣- ڇوڪريءَ سبق پڙهيو.

٤- پاونا خط لکي ٿي.

هيٺين جملن جي خالن ۾ ڏنگين مان برابر فعل چونڊي لکو:-

١- ڳانءِ ....

٢- تون ڪڏهن ....

٣- تون ڳُلَ نہ ....

٤- مايا دري ....

٥- تارا اُپ ۾ ....

(پٽ، چمڪن ٿا، رنيي ٿي، کولي، ايندي)

***

سبق يارهون

ڪمپيوٽر جي آتم ڪهاڻي

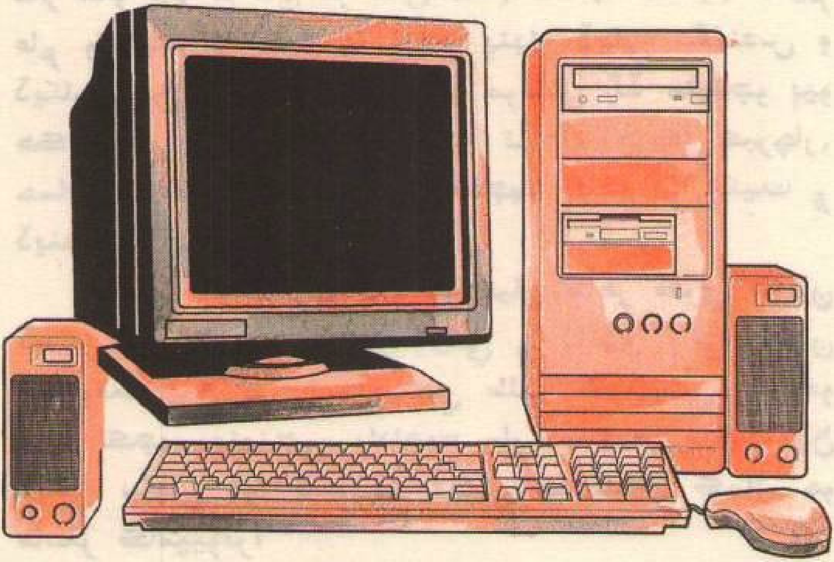

آءٌ هن يگ نئين ايجاد آهيان! مان ڪنهن هڪ وگيانيءَ جي مغز جي ڪوج ڪونہ آهيان، پر منهنجي ايجاد ۾ هزارن سائنسدانن جو گيان سمايل آهي. وگيانين جي ورهين جي ڪوشش بعد ئي مان گذريل صديءَ ۾ جنم ورتو آهي، جنهن ڪري مونکي ويهين صديءَ جو ڪمال ڪري مڃيو ويو آهي. آءٌ پنهنجي ڪهڙي وڏائي ڪريان! چوندا آهن تہ ڪنهنجي بہ چاٽ سچاٽپ اُن جي ڪرم ۽ ڪارين مان پوندي آهي.

هاڻي اوهان منهنجا اَنوکا ڪم ۽ ڪمال جا ڪرتب ٻڌو. آءٌ ائين تہ ٽيڪنالاجيءَ جو هڪ باڪس آهيان، پر

جيڪو ڪجھ بہ گيان منھنجي ياداشت اندر ڀريندا اُھو
آءُ پنھنجي مانيٽر جي پردي تي ھڪ ڪن پل ۾ ظاھر
ڪري ڏيکاريندو آھيان. بس رڳو منھنجي ھلائڻ لاءِ ٿورو
ھنر سکو پوءِ تہ مان ھر ھنر، ڪلا، حساب ڪتاب، تعليم
عام واقفيت ۽ سکيا جا ڀرپور ڀنڊار ڏيئي سگھندس ۽
ڏيکاري پڻ سگھندس، ھا، اگر مونسان گڏ منھنجو ٻيو
ھڪ ساٿي پرنٽر پڻ جوڙيندا تہ آءُ ھرڪا خبرچار،
حساب ڪتاب، انگ اکر سڀ ڪجھ ڪاغذ تي لِکيت ۾
ڏيندس.

ساٿيو! آءُ نہ رڳو پنھنجو گيان ظاھر ڪري سگھان
ٿو پر ھر ڳالھ ۽ سماچار سيني ۾ سانڍي رکي سگھان
ٿو. وقت پوڻ تي توھان جي طلب ڪرڻ تي آءُ اھو
سڀ ڪجھ پنھنجي ياداشت مان صحيح سلامت پڻ
ڏيئي سگھان ٿو. ڏسو آءُ آھيان نہ بلڪل ڪمال جو
ماسٽر ڪامپيوٽر!

دوستو، آءُ حَقِيقَتَ ۾ پنھنجي سِر ڪجھ بہ ڪونہ
ڄاڻان. مونکي نہ ڪا ٻولي ايندي آھي، نہ ڪا تَعِلِيمَ
پرائي اَٿم ۽ نہ وري ڪي ڪتاب پڙھيا اَٿم. بس
جيڪي ڪجھ منھنجي يادگيريءَ ۾ آندو وڃي ٿو اِھو
سڀ صاف سٿرو ۽ صحيح پيش ڪريان ٿو.

ڏسو جھڙي نموني ڪو جادوگر پنھنجي جادوءَ جي
لِڪڙي ڦيرائي ڪمال جا کيل ڏيکاريندو آھي. ٺيڪ
ساڳئي نموني آءُ بہ پنھنجي مائُوسِ جي چرپر سان ۽
ڪي بورڊ مٿان آڱرين جي ھلچل سان سڀ ڪجھ
ڏيکاري سگھان ٿو.

آءُ پنهنجي پروگرام ۾ ڪڏهن غلطي يا ڀُلَ اَصل ڪونہ ڪندو آهيان، پر حقيقت ۾ مونکي هلائڻ وارو ماڻهو غلطي ڪندو آهي. ليڪن اُن غلطيءَ جو اِلزام مون تي لڳندو آهي تہ ڪامپيوٽر جي غلطي آهي!

حالانڪ آءُ اِنساني دماغ جي پيدائش آهيان پر مان سيني دِماغنِ کي دَڳُ لڳايان ٿو. آءُ ڏاڍي ڪمائتي ايجاد ثابت ٿيو آهيان جنهن ڪري اَڄڪلهہ سيني دَفِترَنِ، ڪارخانَنِ، اِسپتالنِ، اِسڪولن، ڪاليجن، ريلوي ۽ هوائي جهازن لاءِ تمام اُپيوگي آهيان.

اِنهن تمام گهڻين خوبين سبب منهنجو واهپو وڌندو رهي ٿو. زندگيءَ جي هر موڙ تي مان ڪتب اَچان ٿو، ها، ڪڏهن ڪڏهن مونکي پڻ وائِرَسِ جي بيماري اَچي وڃي ٿي پر جيڪڏهن مونکي صاف صفائيءَ سان رکندا، حفاظت سان هلائيندا تہ آءُ سدا توهان جي مرضيءَ موجب ڪم ڪندو رهندس ۽ اوهان جو خادم ٿي اوهان جي ڪم ايندس.

ها، آءُ برابر مهانگو آهيان. غريبن جو همراهہ ڪين آهيان. مون ۾ هزارين ڪلون ملي ڪري ڪم ڪن ٿيون اِنڪري منهنجي ڪرامت ۽ ڪاريہ اڳيان اِها بها سڄ پڇ گهٽي ڪين آهي. هاڻي وگيانين مونکي ليپٽاپ (Laptop) جي روپ ۾ ظاهر ڪيو آهي. جنهنکي هرڪو سولائيءَ سان کڻي ۽ استعمال ڪري سگهي ٿو. ٻيو تہ مون پاڻ سان گڏ اِنٽرنيٽ جو اِنقلاب پڻ آندو آهي. دنيا اندر ويبَ سائيٽ ۽ اي-ميل جهڙا اَچرج ڀريا ڪارناما مون ئيِ آندا آهن. هن ڪان پوءِ اَلائي ڇا ڇا ۽

ڪهڙيون ڪهڙيون ڪرامتون آڏيندس! اِها خود مونکي بہ خبر ڪونہ آهي. اَڳتي ڏسو آءٌ ڪهڙا ٿو رنگ رچايان.

هن دنيا جو اِتهاس پٿريگ کان شروع ٿيو. اُن کان پوءِ هنري يگ آيو، مشين جو يگ آيو، پولار يگ آيو مگر هاڻي هلي رهيو آهي منهنجو يگ يعني ”ڪامپيوٽر يگ“. آءٌ وگيان جو وڏو چمتڪار آهيان!

اِنساني عقل جو ڪَرِشمو آهيان! آءٌ ڪامپيوٽر آهيان!!

نوان لفظ :- ************************

ڪرتب- ڪم. طلب - گهر. پولار - خال.

ڪرشمو - چمتڪار. اِلزام - ڏوهہ. حفاظت - بچاءُ، سنڀال.

بها - قيمت. خادم - نوڪر.

سوالُ ١- هيٺين سوالن جا جواب هڪ سٽ ۾ ڏيو:

١- هن يگ جي ڪهڙي نئين ايجاد آهي؟

٢- ڪنهنجي بہ جاءِ سڃاڻپ ڇا مان ملي ٿي؟

٣- ڪامپيوٽر پنهنجي پردي تي ڇا ڏيکاري سگهي ٿو؟

٤- ڪامپيوٽر ڪنهنجي معرفت خبرچار لڪيت ۾ ڏيئي سگهي ٿو؟

٥- جادوگر ڇا جي وسيلي جادوءَ جا ڪرتب ڏيکاريندو آهي؟

٦- ڪامپيوٽر ڪنهنجي چرپر سان ڪم ڪري ٿو؟

٧- ڪامپيوٽر کي ڪڏهن ڪهڙي بيماري لڳي ٿي؟

٨- هن وقت دنيا اندر ڪهڙو يگ هلي رهيو آهي؟

سُوالُ ٢- هيٺ لکيل سوالن جا ٿوري ۾ جواب ڏيو:

١- ڪامپيوٽر کي ويهين صديءَ جو ڪمال ڇو مڃيو ويو آهي؟

٢- ڪامپيوٽر ڪهڙي نموني گيان وگيان جا پندار ڏيئي سگهي ٿو.

٣- ڪامپيوٽر جو واهپو ڇو وڌي رهيو آهي؟

سُوالُ ٣- هيٺين لفظن جا ضد ڏيو:

جنم، گيان، ڪمائتو، غلام، خوبي.

سوال ۴- ڪامپيوٽر تي ١٠، ١۵ جملا لکو:-

سوال ۵ - هيٺين جملن جي خالن ۾ صفتون وجهو :

١. هن شيشيءَ ۾ .... مَسُ آهي.

٢. صبح جو هڪ .... ٽئي ٿو.

٣. ڇوڪريءَ هڪ .... راڳ ٻڌايو.

۴. گهوڙي کي .... ٽنگون ٿينديون آهن.

۵. نانيءَ اسانکي .... آکاڻي ٻڌائي.

٦. سنديپ اِمتحان ۾ .... نمبر آيو.

سوال ٦- صفتون لکو:-

اوندھ، سمجھ، پٿر، سنيال

***

سبق ٻارهون

وڻ پوکيون

دَرِ دَرِ وَڻَ پوکينداسين،
اَسين دَرِ دَرِ وڻ پوکينداسين.

١- وَڻَ ڌَرتيءَ جا ڳهِڻا آهِنِ،
ٺَرَ - ٻرَ کي سِينگارِن ٿاهِنِ.
قُدرَتَ جي هيءَ پياري نعمَتَ،
پائي جهول جهَلينداسِين.
اَسين دَرِ دَرِ ....

٢- ٻرکَ جي لڳندا وَرکا ايندي،
ڌَرتي ڦَلَندي، اَنُ ڌَنُ ڏيَندي،
پوندا مالَ مَڇي گاهَنِ تي،
ٻَرجي ياڳيا ٿينداسين،
اَسين دَرِ دِرِ ....

٣- وَڻَ ٻِڻِ ديسَ جي دولتَ آهِنِ،
طاقتَ مُلڪَ کي ٿا پهچائِنِ،
هي اِسراري ڳُجُهه ڳولهي،
اَسين خاڪَ مان سونُ وَٺيداسين.
اَسِين دَرِ دَرِ ....

٤- وَڻَ سُڄَ ۾ ٿا وَسنوَ لڳائِنِ،
آئي وئي کي ٿا سُکُ پهچائِنِ،
اهڙن سَدِ اُپڪارِيُنِ جا،
اَسين شيواداري ٿِينداسين.
اَسِين دَرِ دَرِ ....

نون لَفظَن ۽ اِصطِلاحَنِ جي مَعنيٰ: ************

ڳَهَڻا- زيورَ . ٿَرُ- زَمِينَ. بَرُ- بَنُ، جهَنگلُ.
نَعمَتَ - سوَغاتَ، ملڪيت، مالُ- چوپايو مالُ.
بَرڪَ- دَرِخَتَ، وڻ. وَرکا- وَرشا، بَرساتِ
مَچَنِ - طاقت حاصُل ڪرڻ. وَسَنوَ- ڇَهَلَ پَهَل.
ياڳيا - ساوا، سُکيا سَتابا، مالا مال،
خاڪَ مان سونُ وَٺِڻُ - مٽيءَ مان سوني پيدا ڪَرڻُ،
اُپڪارِي - ڀلو يا اُپڪارُ ڪندڙُ

✦ اَڀياسُ ✦

سُوالُ ١- هيٺين مان هرهِڪَ سُوالَ جو جوابُ هِڪَ بِن سِٽُنِ ۾ لِکو:

١- وَڻَ ڌَرتيءَ جا ڳَهِڻا ڇو ٿا سَڏِجَنِ؟
٢- وَڻَ ڪِٿي ڪِٿي سينگارُ ڪَنِ ٿا؟

٣- برکَ لڳائِڻَ سان ڪھڙا فائِدا ٿيندا؟
٤- وَڻَ پوکڻَ سان اَسين ڇَريا ڀاڱيا ڪيئن ٿينداسين؟
٥- وَڻَ آئي وِئي کي ڪَھڙو فائدو ٿا پھچائِن؟
٦- ڪَوي وڻن کي پَرَاُپڪاري ڇو ٿو سڏي؟

سوال ٢- جوڙا ملايو

(١) ڌرتي ڦلندي	(الف) ورکا ايندي
(٢) برک جي لڳندا	(ب) سُکُ پھچائڻ
(٣) آئي وئي کي ٿا	(ب) اَنُ ڌن
(٤) وڻ سڀ ۾ ٿا	(پ) وَسَنوَ لڳائن

مشغولي:- ماستر صاحب شاگردن کي، برسات جي مند ۾، پنھنجي گھر جي آسپاس ٻوٽا لڳائڻ لاءِ چوي.

وياڪرڻ

هيٺين جملا ڌيان سان پڙھو:-

سنديپ اچي ٿو.

سنديپ آيو.

سنديپ ايندو.

پھرئين جملي ۾ فعل ’اچي ٿو‘. اِھو ڏيکاري ٿو تہ اچڻ جو ڪم هينئر ٿئي ٿو. جڏھن فعل وارو ڪم ھلندڙ وقت ۾ ٿئي ٿو تڏھن چئجي ٿو تہ اُھو ’زمان حال‘ ۾ ٿيو آھي.

ٻئي جملي ۾ فعل ’آيو‘ ڏيکاري ٿو تہ اچڻ جو ڪم گذريل وقت ۾ ٿيو آھي. جڏھن فعل وارو ڪم گذريل وقت ۾ ٿيل ھجي تڏھن چئجي تہ اِھو ’زمان ماضيءَ‘ ۾ ٿيو.

ٽئين جملي ۾ فعل ’ايندو‘ ڏيکاري ٿو تہ اچڻ جو ڪم ايندڙ وقت ۾ ٿيندو. جڏھن فعل وارو ڪم ايندڙ وقت ۾ ٿيڻو ھجي تڏھن چئجي تہ اِھو ’زمان مستقبل‘ ۾ ٿيندو.

***

سبق تيرھون

متيءَ جو ٻورو

هڪڙي هنڌ هڪڙي غريب وڏوا رهندي هئي. اُن کي هڪ ٻني هئي، جنهن جي اُپت تي پنهنجو پيٽ پاليندي هئي. هن جي ٻنيءَ جي پرسان هڪڙي وڏي ماڻهوءَ جو باغ هو. اُن وڏي ماڻهوءَ جي اِڇا هئي ته پنهنجي باغ کي وڌايان؛ تنهن ڪري اها ٻني اکين ۾ هئس. هو ڏن وارو ۽ بيئل ماڻهو هو، سو ڪنهن اٽڪل سان ٻني ڦٻائي ڇڏيائين.

هڪڙي ڏينهن اها وڏوا هن جي وات جهلي بيٺي رهي. جڏهن هو اتان اچي لنگهيو، تڏهن نماڻائيءَ سان کيس وينتي ڪيائين ته ”منهنجي وڏن جي ٻني، جا توهان هٿ ڪئي آهي، تنهن مان رڳو هڪ ٻورو متيءَ

جو ڪٽڻ ڏيو.

هن سوچيو ته ان ۾ سندس ڪو نقصان ڪونهي. پلي ته هن جي دل راضي ٿئي، سو هن کي چيائين ته ”وچي مٽيءَ جو ٻورو پري ڪڻ.“ هن مٽيءَ جو ٻورو ڪٽي پريو ۽ پوءِ انهيءَ وڏي ماڻهوءَ کي چيائين ته ”جيئن مون تي ديا ڪري مٽيءَ جو ٻوري ڪٽڻ جي موڪل ڏني اٿو. تيئن ڪرپا ڪري اهو ٻورو ڪٽايوم.“

پهريائين ته وڏي ماڻهوءَ نهاريس ٻه ڪين ۽ سمجهيائين ته هيءَ ڪا چري ٿي ڏسجي، جو مون جهڙي ماڻهوءَ کي اهڙو ڪم ٿي ڏسي؛ پر ان وڏوا گهٽيون منٿون ڪيس ۽ جڏهن ڏنائين ته هن مان جند نٿي ڇٽي، تڏهن هٿ وجهي ڪٽائڻ لڳس؛ پر اهو ٻورو هو ڳورو، سو چوري ڪين سگهيو. تڏهن چوڻ لڳس ته ”مائي! منهنجي جاءِ نه آهي، هي تمام ڳورو آهي ۽ مون کان نه ٿو کڄي.“ تڏهن اها وڏوا واڪو ڪري چوڻ لڳي ته ”هان! هي ٿون ڪٽي نه ٿو سگهين، پوءِ هيءَ سڄي ٻني، جنهن ۾ آهڙا لکين ٻورا ٿيندا، سا ڪيئن پاڻ سان ڪٽي ويندين؟ اِهي وچن هن جي من ۾ چڀي ويو ۽ گهڻو پڇتايائين. پوءِ ان وڏوا کان ڪميا گهري اها ساڳي ٻني ورائي ڪيس ڏنائين.

جڳتر ۾ انهيءَ ڏن واري ماڻهوءَ جهڙا گهڻا آهن، جي غريبن ۽ اناٿن جو مال تڪيندا آهن ۽ وجهه لڳين ته ڪٽي وڃن. پر ڀڳوان ڏاڍو آهي، انهيءَ کان ٻچڻ

گهرجي. انڌيري ۾ ڪُنياءُ هڻ کي نہ وڻندو آهي. پنهنجي دل تي هٿ رکي، ٻين سان هلت ڪرڻ گهرجي.

سوال ١- هيٺ ڏنل سوالن جا جواب لکو:

١) غريب وڏوا پنهنجو پيٽ ڪيئن پاليندي هئي؟

٢) وڏي ماڻهوءَ وڏوا جي ٻني ڪيئن قبائي؟

٣) وڏوا وڏي ماڻهوءَ کي ڪهڙي وينتي ڪئي؟

۴) وڏوا جو ڪهڙو وچن وڏي ماڻهوءَ جي من ۾ چڀي ويو؟

٥) هن سبق مان ڪهڙي سکيا ملي ٿي؟

سوال ٢- هيٺين لفظن جي معنيٰ ٻڌائي جملن ۾ ڪم آڻيو:

اُپت، قبائڻ، چپڻ، ڪميا، ڪُنياءُ

(ب) هيٺيان اصطلاح کولي سمجهايو:

اک ۾ هڻڻ، جند نہ ڇڏڻ، دل تي هٿ رکڻ، مال تکڻ.

نوان لفظ : *************************

اُپت- آمدني، ڪمائي. ڪميا- معافي.

ٻورو- گوڻ. جڳتر- دنيا ۾.

سوال ٥ (الف) - هيٺيان انگ اکرن ۾ لکو:

٦١، ٦٢، ٦٣، ٦۴، ٦٥، ٦٦، ٦٧، ٦٨، ٦٩، ٧٠

(ب) هيٺيان اکر انگن ۾ لکو:-

ايڪهتر، ٻاهتر، ٽيهتر، چوهتر، پنجهتر، ڇاهتر، ستهتر، اٺهتر، اُڻاسي، اسي.

* * *

سبق چوڏھون

بيربل جي سياڻپ

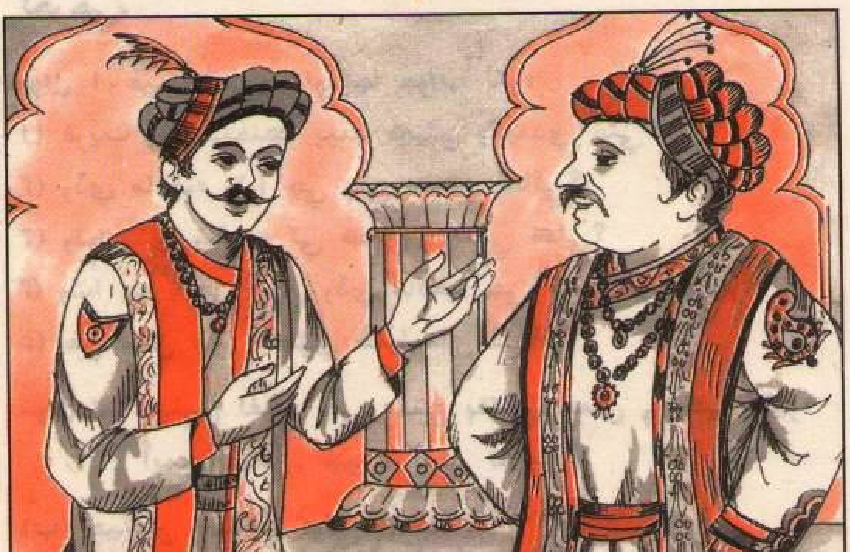

ناميارو اڪبر بادشاھ، بيربل کي سندس سياڻپ سبب ٻين مڙني وزيرن کان گھڻو وڌيڪ ڀانئيندو ھو. ھُو سندس ساراھ مان اصل ڪين ڍاپندو ھو. انھيءَ ڪري بادشاھ جا ٻيا وزير ھميشھ پيا پوسرندا ھئا. ھڪ ڏينھن بادشاھ کي چئي ڏنائون، ’جيئندا قبلا! اوھين سمجھو ٿا تہ بيربل ڪانسواءِ دربار ۾ صفا اونداھ ٿي ويندي، سا ڳالھ ھروڀرو برابر ناھي. اوھين بيربل کي موڪل تي اُماڻي اسانکي آزمائي ڏسو تہ اسين بہ عقل جا صفا ڪورا نہ آھيون.

بادشاھہ درٻارين جي ڳالھہ مڃي ۽ بيربل کي ڪجھہ وقت لاءِ دربار ۾ اچڻ کان موڪل ڏني. ھڪَ ڀيري بادشاھہ ڪچھريءَ ۾ ويٺو ھو تہ اوچتو ڪا ڳالھہ سُجھي آيس. اِنھيءَ تي درٻارين کان سوال ڪيائين، ’ٻڌايو تہ اُھو ڪھڙو ڪم آھي جو مان ڪري سگھان ٿو، پر ڏاڍي ننتو ڪري سگھي؟‘ درٻاري سوال ٻُڌي منجھي پيا، گھڻو دماغ ڊوڙايائون، مگر ڪنھن کي بہ برابر جواب ڪين سجھيو. درٻارين کي ھيئن ٻُت بڻيو ويٺو ڏسي، بادشاھہ کي ڪاوڙ لڳي. سندس جوش ڍرو ڪرڻ لاءِ ھڪ وزير، ھٿ ادب سان ٻڌي چيو، ’جھان پناہ! معافي ملي تہ سچ چئي ڏيان.‘ بادشاھہ وٽان موڪل ملڻ تي وزير چيو، ’سائين ڏاڍي وڏي طاقت وارو آھي. ھوُ ڪجھہ بہ ڪري سگھي ٿو. اھڙو ڪوبہ ڪم ڪونھي جو ھوُ نہ ڪري سگھي.‘

اھو جواب ٻُڌي بادشاہ مُرڪيو. وزيرن ڏانھن نھاريندي، ھن چيو، ’جواب ڏيئي نٿا سگھو نہ، بيربل کان سواءِ سچ پچ منھنجي دربار ۾ اونده آھي. ھاڻي بيربل کي ماڻھو موڪلي، گھرائي ٿو وٺان. ڪانئس پڻ ھن سيا ۾ ساڳيو سوال پڇيو ويندو. ھو تہ پہ جواب ڏيندو. پوءِ اوھين پاڻ اَمينُ ٿِجو تہ بيربل جي سمجھہ ۽ سياڻپ کي ڇو ٿو ساراھجي؟

سپاھي ويو سو جھٽ بيربل کي دربار ۾ وٺي آيو. بيربل کي دربار ۾ وري آيل ڏسي، اَڪبر بادشاھہ سَرھو

ٿيو. جڏهن بادشاه کي جهڪي سلام ڪري، بيربل پنهنجي مقرر جاءِ تي ويٺو. تڏهن اڪبر اهو ساڳيو سوال، جو هُن ٻين وزيرن کان پُڇيو هو، سو بيربل کان پڻ پڇيو. بيربل منٽ اڌ سوچي چيو، ''مالڪ! اِهو ته اوهان خود ڪري ڏيکاريو آهي.'' وزير وائڙا ٿي ويا. هنن ڪجهه ڪين سمجهيو. اڪبر بادشاهه هڪدم سمجهي ويو ته بيربل جو ڪهڙو مطلب آهي. پر پنهنجن موٽن درٻارين کي سمجهائڻ لاءِ اڪبر بادشاهه چيو، ''بيربل، اڄ پرولين ۾ ڇو پيو ڳالهائين؟ چٽو ڪري ٻڌاءِ ته آخر ڇا تو چوڻ گهرين؟'' بيربل انهيءَ تي ورندي ڏني، ''قبلا، اوهان مونکي بنا ڪنهن قصور جي ڪچهريءَ مان نيڪالي ڏيئي گهر اُماٽي ڇڏيو. اهڙي خطا اِنسان ڪري سگهي ٿو. ڏٽي اهڙو انرتُ يا بي-انصافي ڪڏهن نٿي ڪري سگهي.''

هيءُ جواب ٻڌي، وزير ۽ ٻيا درٻاري پنهنجي هلت تي ڏاڍو لڄي ۽ پشيمان ٿيا ۽ بيربل جي عقل ۽ سياڻپ کي ساراهڻ لڳا. بادشاهه کي منٽ ڪيائون ته بيربل کي درٻار ۾ واپس گهرائي ڪيس جوڳي جاءِ ڏني وڃي.

نوان لفظ :- ************************

ناميارو- مشهور   عقل - سمجهه

ڪچهري- درٻار   خطا - غلطي

✦ اَڀياسُ ✦

سوال ۱- هيٺين سوالن جا جواب لکو:-

۱) بيربل ڪير هو ۽ اڪبر کيس ڇو گهڻو پسند ڪندو هو؟

۲) درٻارين کي بيربل ڇو ڪين ٿي وڻيو؟

۳) اڪبر بادشاهه وزيرن کان ڪهڙو سوال پڇيو؟

۴) وزيرن مان هڪ بادشاهه جي سوال جو ڪهڙو جواب ڏنو؟

۵) بيربل ساڳئي سوال جو ڪهڙو جواب آڇيو؟

سوال ۲- هن سبق مان بيربل بابت اوهان کي ڪهڙي خبر پوي ٿي؟

سوال ۳- هيٺين لفظن جي معنيٰ ڏيئي، اُهي پنهنجن سِٽُن ۾ ڪم آڻيو:

سياڻپ، ساراهه، عقل، منجهڻ، دماغ، مرڪڻ، پري سيا، آمينُ، پَروُڙڻُ، ڪوپري.

سوال ۴- هيٺيان اصطلاح جملن ۾ ڪم آڻيو:-

ساراهه جا ڍڪ پرڻ، سرهو ٿيڻ، پشيمان ٿيڻ، نهه پهه جواب ڏيڻ.

سوال ۵- ضد ڏيو :

سياڻپ، اوندهه، ڏٺي، سخت

مشغولي:-

ماستر صاحب ٻارن کي چوي ته گهر ۾ چترائي واريون ڪهاڻيون پڙهن ۽ ٻين کي به ٻڌائين.

وياڪرڻ

هيٺيان جملا ڌيان سان پڙهو:-

١- ڪانءُ وڻ تي ويٺو آهي. ڪانويلي آسمان ۾ اُڏامي ٿي.

٢- ڪتو ڀونڪي ٿو. ڪُتي پاڻي پيئي ٿي.

٣- مور نچي ٿو، ڍيل ڏاڍا چڱي ٿي.

مٿين جملن ۾ ڪانءُ، ڪتو، مور نَر آهن. ڪانويلي، ڪتي، ڍيل مادي آهن. سڀ ساهوارا ٻن جنسن جا ٿين ٿا. نر کي 'جنس مذڪور' چئجي ٿو. ماديءَ کي 'جنس مونث' چئجي ٿو.

سوال - ١ هيٺين مذڪر جا مونث ڏيو:

ياءُ، پتا، راجا، نوڪر، ٻالڪ، پٽ

سوال - ٢ هيٺين مونث جا مذڪر ڏيو:

چاچي، ڪنوار، گهوڙي، ڪُڪڙي، ڏاڏي

سوال ٣- هيٺين جملن جا زمان سڃاڻو

١) پوجا مضمون لکيو.

٢) ڌرتي گول آهي.

٣) موکي پنهنجو فوٽو ڏيکار.

٤) رشميءَ سينڊل پاتو.

٥) راجو ڪولڪتا ويندو.

***

سبق پندرهون

سِنڌُ جي سيِتا - مارُئي

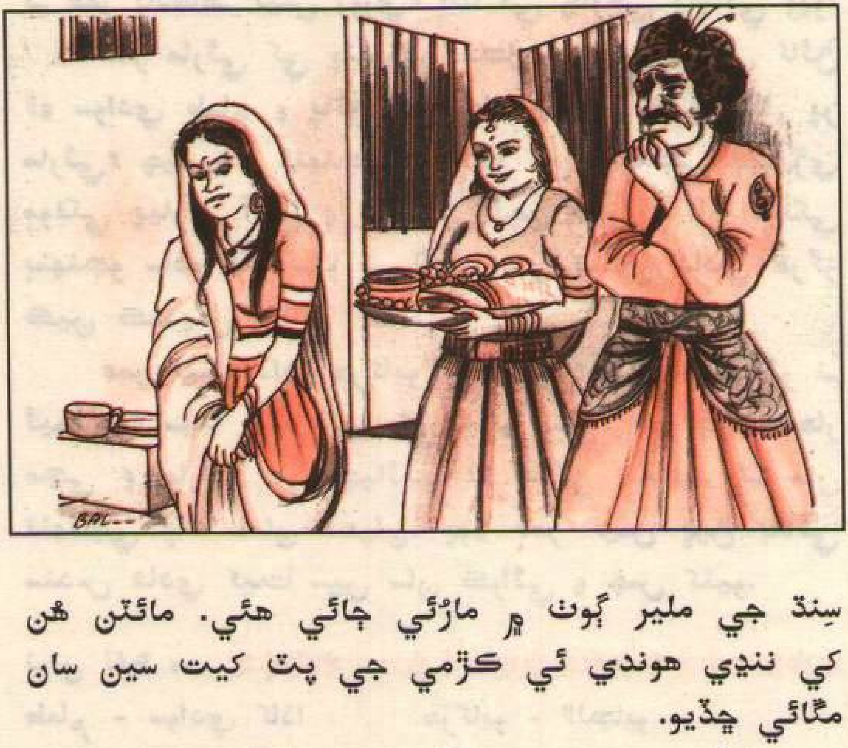

سِنڌ جي ملير ڳوٺ ۾ مارُئي ڄائي هئي. مائٽن هُن کي ننڍي هوندي ئي کڙمي جي پٽ کيت سين سان مڱائي ڇڏيو.

مارئي صورت جي سُهڻي هئي. ڦوڳسين نالي هڪ جوان مٿس موهتُ ٿي پيو. ڦوڳسين مارئيءَ جي پيءُ کي چيو، ”مان مارُئي سان شادي ڪرڻ ٿو چاهيان.“ مارئيءَ جي پيءُ چيو، ”مارئيِ اڳي ئي مڱيل آهي. اسان ۾ مائٽي ٽوڙڻ جو رواجُ ڪونهي.“

ڦوڳسين کي خار لڳا. هن وڃي بادشاهه عمر سومري

کي ٻڌايو تہ ماروئي سهڻي ڇوڪري آهي توهان اُن سان شادي ڪريو.

هڪ ڏينهن ماروئي کوهہ تان پاڻي ڀري رهي هئي تہ عمر بادشاهہ کيس زوريءَ اُٺ تي چاڙهي ڀڄائي ويو!

عمر ماروئي کي پنهنجي محل ۾ وهاري کيس کائڻ لاءِ سوادي طعام ۽ پائڻ لاءِ اُچا ريشمي ڪپڙا ڏنا، پر ماروئيءَ چيس تہ تنهنجي محلات کان منهنجي جهوپڙي مونکي پياري آهي ۽ تنهنجي اُچن ڪپڙن کان مونکي پنهنجو سادو ڪٿو سٺو ٿو لڳي. مان توسان شادي هرگز ڪين ڪنديس.

عمر کيس ڏاڍو هرکايو پر ماروئيءَ تي ڪوبہ اثر نہ ٿيو. هوءَ سيتا وانگر ست تي قائم رهي. عمر بادشاهہ هار مڃي ۽ ماروئي کي چيائين تہ هاڻي سمجهہ تہ مان تنهنجي ڀاءُ سمان آهيان. پوءِ عمر کيس پيڻ بڻائي سندس شادي کيت سين سان ڪرائي ۽ جس ڪٽيو.

نوان لفظ :- ************************

طعام - سوادي کاڌا ، هرکايو - لالچايو

موهت ٿيڻ - فدا ٿيڻ ، هرگز - اصل نہ

✦ اَڀياسُ ✦

سوال .ا- هيٺين سوالن جا جواب لکو:-

ا) ماروئي ڪٿي جائي هئي؟ ڪنهن سان مڱيل هئي؟

٢) ڦوڳسين کي ڇو خار لڳا؟ هن ڇا ڪيو؟

٣) مارئي کي ڪير پڄائي ويو ۽ ڇو؟
٤) عمر مارئيءَ کي ڪٿي رهايو ۽ ڪهڙي لالچ ڏني؟
٥) عمر آخر مارئي کي ڪيئن سان ڪيئن پرڻايو؟

سوال ٢- هيٺيان جملا ڪنهن ڪنهن کي چيا آهن:
١- ”اسان ۾ مائٽي ٽوڙڻ جو رواج ڪونهي.“
٢- ”تنهنجي اُچن ڪپڙن کان مونکي پنهنجو سادو ڪٿو ڪٿو سٺو لڳي.“
٣- ”هاڻي سمجهه تہ مان تنهنجي پاءُ سمان آهيان.“

سوال ٣- مارئيءَ بابت پنج سِٽون لکو.

وياڪرڻ

هيٺيان جملا ڌيان سان پڙهو :

١- ڇوڪرو پڙهي ٿو	ڇوڪرا پڙهن ٿا
٢- گڏي نچي ٿي	گڏيون نچن ٿيون.

مٿين جملن ۾ ڇوڪرو ۽ گڏي معنيٰ ’هڪ ڇوڪرو‘ ۽ ’هڪ گڏي‘ آهي ڇوڪرا معنيٰ هڪ کان وڌيڪ ڇوڪرا ۽ گڏيون معنيٰ هڪ کان وڌيڪ گڏيون آهن. ڇوڪرو اڪيلو آهي ۽ گڏي بہ اڪيلي يا هڪ آهي. اهڙن اسمن کي ’عدد واحد‘ چئبو آهي.

اهڙي طرح ڇوڪرا ۽ گڏيون هڪ کان وڌيڪ آهن. اِهي ’عدد جمع‘ آهن.

هيٺين عدد واحد کي عدد جمع ۾ آڻيو :

راڻي - ٻلي - مئنا - چيلي

هيٺين عدد جمع کي عدد واحد آڻيو :

مٽڪا - جهرڪيون - ڪٽمنڙا - راتيون - ڪسرتون

***

سبق -١٦

نِمرِتا

نمِرِتا جو پاٺ پڙهه تون پائي،
جنهن ۾ آ سچي زندگي سمائي.

١- نِمرِتا بنا، پل تون شاهوڪار هجين،
عهديدار، قابل، دلدار هجين.
نهٺائيءَ بنا اٿئي سڀ اِجائي،
نِمرِتا جو پاٺ پڙهه تون پائي،
جنهن ۾ آ سچي زندگي سمائي.

٢- ميودار وڻ ٿي نِميل رهي ٿو،
گڻوان اِنسان ٿي قُربدار رهي ٿو،
نه ڪمزور جاڻ اُنکي تون پائي،
نِمرِتا جو پاٺ پڙهه تون پائي،
جنهن ۾ آ سچي زندگي سمائي.

٣- جن کئي ڏاڍائي، تن پاتي ڇائي،
مغرورن جي رهي نہ هستي ڪائي،
نمرتا واري جي آ سيني سان رهائي رسائي،
نمرتا جو پاٺ پڙهہ تون ڀائي،
جنهن ۾ آ سچي زندگي سمائي.

نوان لفظ :

عهديدار - پد وارو	نمرتا وارو - نهٺو
قابل - هوشيار	مغرور - گهمنڊي
دلدار - دل وارو	رهائي رسائي - پنهنجائپ
هستي - طاقت، شڪتي	ڏاڍائي - آڪار

✦ اڀياس ✦

سوال ١) هيٺين سوالن جا جواب ڏيو :

١) انسان کي سچي زندگي گذارڻ لاءِ ڪهڙو پاٺ پڙهڻ گهرجي؟
٢) ڏاڍائيءَ جو ڪهڙو حال ٿئي ٿو ؟
٣) نمرتا جو پاٺ ڪنهن کي پڙهڻ گهرجي ؟
٤) ڪهڙو وڻ سدائين نميل رهي ٿو ؟
٥) نمرتا جي ڪنهن سان رهائي رسائي آهي ؟

سوال ٢) هيٺين سوالن جو جواب پنجن - ڇهين سٽون ۾ ڏيو :

١) اسان جي زندگيءَ ۾ نمرتا جو پاٺ ڇو ڌارڻ گهرجي ؟
٢) ميويدار وڻ ئي نميل رهي ٿو، اُن مان ڪهڙي سکيا ملي ٿي ؟
٣) ڪوي، هن ڪويتا ۾ مغرورن لاءِ ڪهڙي نصيت ڏني آهي ؟

سوال ٣) هيٺين لفظن جي معني ڏيئي، جملن ۾ ڪم آڻيو :-

نمرتا - قابل - عهديدار - نهٺائي - مغرور.

سوال ۴) هيٺين سٽن جي چٽيءَ طرح سمجهاڻي ڏيو :

جن ڪئي ڏاڍائي، تن پاتي ڇائي،
مغرورن جي رهي نه هستي ڪائي،
نِمرِتا واري جي آ سيني سان رِهائي رِسائي،
نِمرِتا جو پاٺ پڙهه تون ڀائي،
جنهن ۾ آ سچي زندگي سمائي.

سوال ۵) هيٺين لفظن جا اُبتي معنيٰ (ضد) وارا لفظ ڏيو :

(۱) دليدار (۲) نهنائي (۳) شاهوڪار (۴) ڪمزور (۵) مغرور
(٦) سچائي (۷) هستي (۸) گڻوان.

سوال ٦) هيٺين لفظن جون صفتون ٺاهيو :

گڻ - قابلت - عهدو

وياڪرڻ

ٽورو دم

سوال ۱) : هيٺيان جملا ڏيان سان پڙهو.

(الف) ۱) گوپال، تون اڄ منهنجي گهر اچج.

۲) درياهه شاهه، جهوليلعل هر انسان تي مهربان آهي.

پهرين جملي ۾ گوپال کي سڏ ڪري ڪجهه چيو ويو آهي ۽ ٽورو وقت بيهڻو تو پوي. ساڳئي نموني ٻئين جملي ۾ درياهه شاهه چوڻ کانپوءِ ڳالهائڻ وقت ٽورو وقت بيهڻو تو پوي. جنهن ڪري ٽورو دم ڏيڻو پوندو آهي.

ب) هيٺيان جملن ۾ ٽورو دم ڏيو.

۱) ٻالڪو سدائين سچ ڳالهايو.

۲) رام کي ڪيلو زيتون ۽ چڪون وڻندا آهن.

۳) شينهن هاٿي ۽ لومڙ وغيرهه جهنگلي جانور آهن.

۴) سيتا گيتا ۽ رام شيام چوٿين درجو پڙهندا آهن.

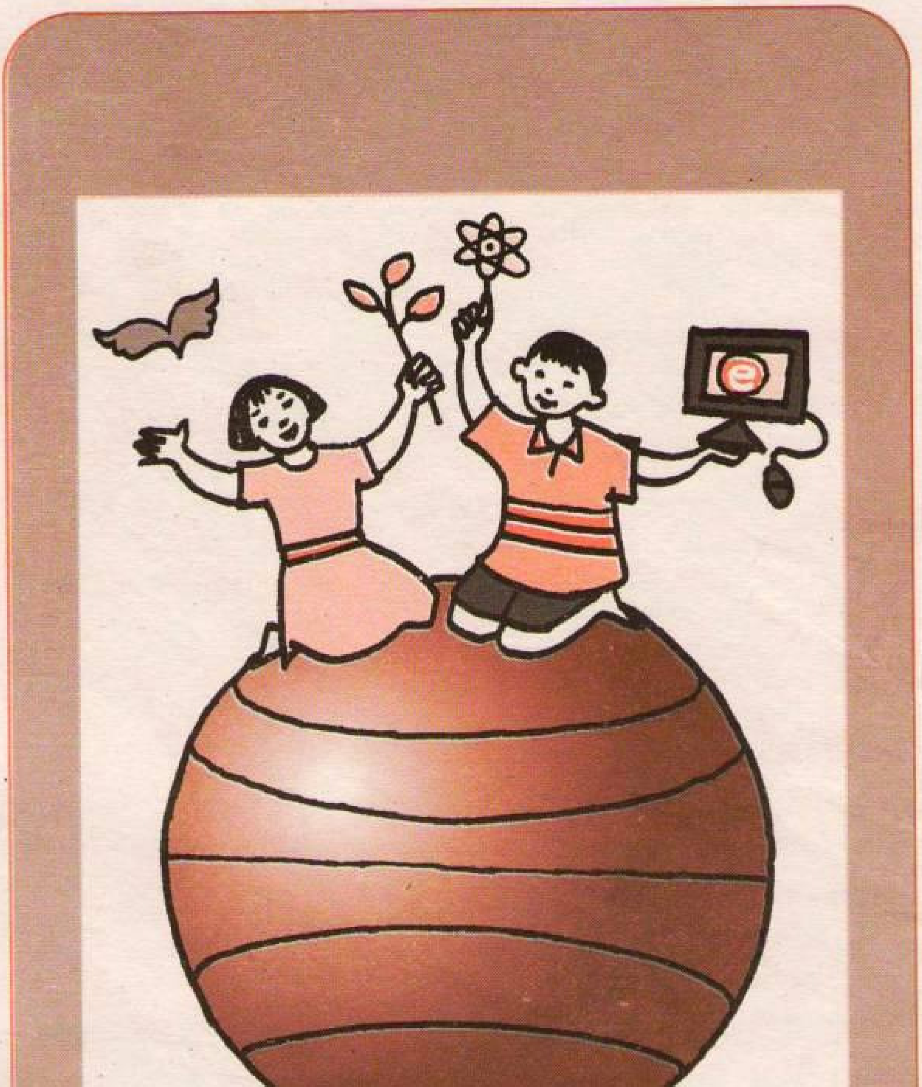

مَهاراشٽر راڄيہ پاٺيہ پُستڪ نِرمِتي وَ اَڀياس ڪرم سنشوڌن مَنڊَل، پُڻي.

Rs. 15.00

सिंधी (अरे.) सिंधुभारती इयत्ता-८वी